

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

EVRENSEL PERİYODİK İNCELEME SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN ETKİN KATILIMI KILAVUZ

İnsan Hakları Ortak Platformu

Hazırlayan
Dicle Çakmak

EVRENSEL PERİYODİK İNCELEME SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN ETKİN KATILIMI KILAVUZ

İnsan Hakları Ortak Platformu

Hazırlayan
Dicle Çakmak

Ocak 2021

EVRENSEL PERİYODİK İNCELEME SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN ETKİN KATILIMI KILAVUZ

Ocak 2021

İnsan Hakları Ortak Platformu

KAPASİTE GELİŞTİRME DERNEĞİ

Tunus Caddesi 87/8 Kavaklıdere/ANKARA
Telefon/Faks: +90 (312) 468 84 60

E-posta: kaged@kaged.org.tr
Web: www.kaged.org.tr

Hazırlayanlar

Dicle Çakmak

Grafik Tasarım ve Basım

BULUŞ Tasarım ve Matbaacılık Hizmetleri San. Tic., Ankara
Tel: (312) 222 44 06 • Faks: (312) 222 44 07
www.bulustasarim.com.tr

Bu yayın, Avrupa Birliği tarafından finanse edilen, Merkezi Finans ve İhale Birimi yöneticiliğinde KAGED ve Sivil Toplum Geliştirme Merkezi tarafından yürütülen "Örgütlenme Özgürlüğü ve Katılım Hakkının Daha Fazla Geliştirilmesi İçin Sivil Toplum Örgütleri ve Sivil Ağların Kapasitesinin Geliştirilmesi" projesi kapsamında yayınlanmıştır. Avrupa Birliği ve Merkezi Finans ve İhale Birimi'nin resmi görüşlerini yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	5
BÖLÜM 1: BM İNSAN HAKLARI SİSTEMİ	9
1.1. İnsan Hakları Sözleşme Organları.....	10
1.2. Özel Usuller	11
BÖLÜM 2: EVRENSEL PERİYODİK İNCELEME	17
2.1. Temel Bilgiler.....	17
2.1.1. EPİ'nin Temel Hedefleri.....	17
2.2. EPİ İlkeleri.....	17
2.3. EPİ'nin İşleyişi.....	18
2.4. İncelemenin Temelleri.....	18
EPİ Çalışma Grubu	18
TROYKA.....	18
EPİ Döngüsü ve Düzeni.....	18
2.5. EPİ Sürecinin Aşamaları.....	19
İnceleme Öncesi Aşama.....	19
1. İncelenen ülke tarafından hazırlanan bilgiler:	20
2. İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından BM insan hakları mekanizmalarından elde edilerek hazırlanan bilgilerin bir derlemesi.....	20
3. İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından hazırlanan Paydaş/STK Raporlarının Derlemesi.....	20
İnceleme Aşaması.....	21
Sonuç belgesinin resmi kabulü	21
İnceleme Sonrası Aşama: Tavsiyelerin Uygulanması	22
BÖLÜM 3: EVRENSEL PERİYODİK İNCELEME: SİVİL TOPLUM İÇİN GİRİŞ NOKTALARI	25
3.1. İnceleme Öncesi Süreç ve Sivil Toplum Örgütlerinin Katılımı.....	25
3.1.1. Hükümetle istişarelerde bulunmak.....	25
3.1.2. Bir paydaş raporu göndermek	25
Paydaş Raporu Teknik Unsurları.....	26
STK'lar İçin Model Rapor İçeriği.....	27
STK raporları İçin Yararlı İpuçları.....	29
Ne yapmamalı	29
3.1.3. Rapor Sonrası Aşama: BM İnsan Hakları Konseyi Üyelerine Yönelik Lobi Faaliyetleri	30
3.2. İnceleme Sırasında:.....	31
3.2.1. EPİ Çalışma Grubu oturumuna Katılım – Etkileşimli Diyalog.....	31
3.2.2. İnsan Hakları Konseyi Genel Oturumuna Katılım	31
3.3. İnceleme Sonrasında	31

BÖLÜM 4: EVRENSEL PERİYODİK İNCELEME: TAVSİYELERİN UYGULANMASINI İZLEME	35
Tavsiyelerin Uygulanmasının İzlenmesi	35
4.1. Uygulamayı izlemek için insan hakları göstergelerini kullanmak.....	36
4.2. Takip faaliyetlerine cinsiyet perspektifini entegre etmek.....	36
4.3. Kapsayıcılık, çeşitlilik ve erişilebilirliği yansıtan	36
4.4. İnsan hakları tavsiyeleri ve bulgularının haritalanması.....	37
4.5. Önceliklendirme ve planlama.....	37
4.6. Tavsiye Oluşturma	38
4.7. S.M.A.R.T Tavsiyeler	39
BÖLÜM 5: TÜRKİYE'NİN EPI MEKANİZMASINA KATILIMI	43
5.1. Birinci Döngü: 2008-2010.....	43
5.2. İkinci Döngü: 2010-2015	44
5.3. Üçüncü Döngü: 2015-2020	45

GİRİŞ

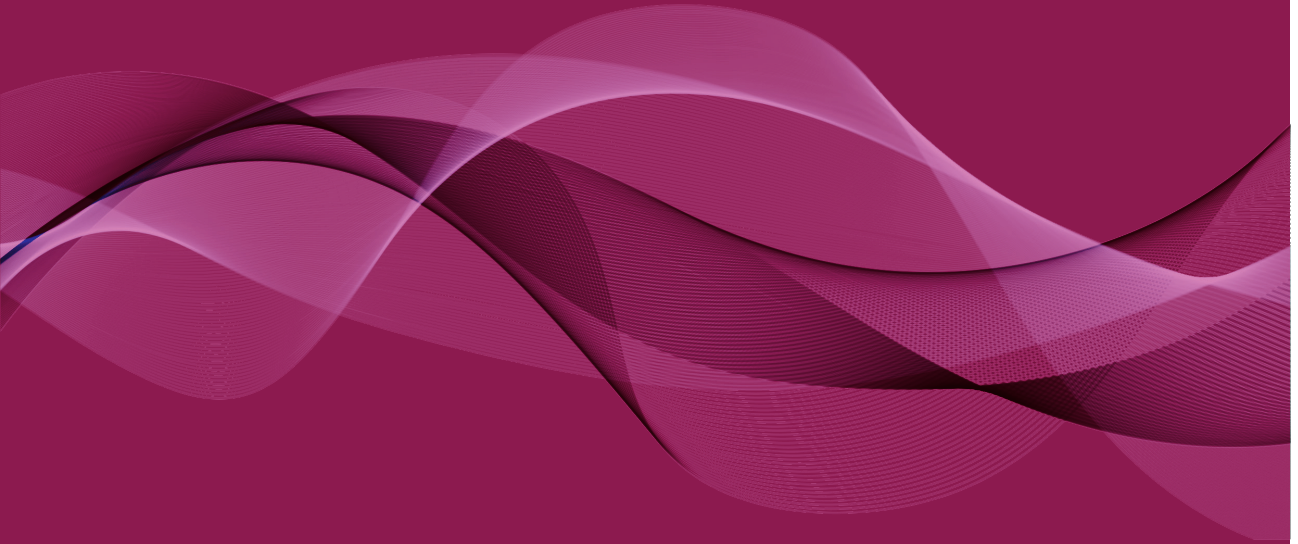
Evrensel Periyodik İncelemede (EPI) sivil toplumun hayati rolü, Birleşmiş Milletler (BM), BM Üye Devletleri ve mekanizmanın kuruluş kararında açıkça kabul edilmektedir. EPI 2007’de tanıtıldığından bu yana sivil toplum örgütleri ve insan hakları savunucuları dünya çapında insan hakları için olumlu bir değişim yaratmak için sürekli olarak sürece dahil olmaya gayret göstermektedir. Bugüne kadar EPI, her bir BM Üye Devletinin mekanizmaya dahil olmasıyla %100 katılım oranına ulaştı. EPI’nin hakemli doğası, insan hakları konusunda küresel diyalogu teşvik etmeye devam etmekte ve coğrafi, ekonomik veya siyasi etkisi ne olursa olsun tüm ülkelerin evrensel insan hakları standartlarına bağlılıklarından dolayı hem ulusal hem de uluslararası düzeyde sorumlu olmalarını sağlamaktadır.

Sivil toplumun eleştirel sesleri olmadan, bu süreç içinde EPI’nin amacına ulaşması neredeyse imkansızdır. İster devlet ister devlet dışı aktörler olsun, tüm paydaşların katılımı yoluyla, EPI sürekli olarak alanda gerçek bir etki elde edebilir.

Bu kılavuz, diğerlerine olduğu gibi bu mekanizmaya da Türkiye’deki sivil toplum örgütlerinin katılımını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Kılavuz bu konuda gerçekleştirilecek farkındalık çalışmalarına kaynaklık etmek amacıyla oluşturulmuştur. Birleşmiş Milletler insan hakları sistemine ilişkin kısa bir bilgilendirmenin ardından EPI mekanizmasının hedefleri, prensipleri ve çalışma usulleri aktarılmaktadır. Kılavuz aynı zamanda sivil toplum örgütlerinin sürece aktif ve etkin katılımının araçları konusunda sivil toplum için güncel bir rehber sunmaktadır.

BÖLÜM 1

BM İNSAN HAKLARI SİSTEMİ

1. BM İNSAN HAKLARI SİSTEMİ

1945 Birleşmiş Milletler Antlaşmasında (BM Şartı), Birleşmiş Milletlerin temel amaçlarından birisinin herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygının geliştirilmesi ve güçlendirilmesi olduğu beyan edilmektedir. Bu bağlamda, 1948 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen **İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde (İHEB)**, tüm insanlara ait temel hak ve özgürlükler tarihte ilk kez ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır. Bildirgenin hükümleri, Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme dahil olmak üzere uluslararası insan hakları sözleşmelerinde geliştirilmiştir. Ayrıca Bildirge, günümüzde üç ana uluslararası insan hakları mekanizmasından oluşan insan hakları sisteminin altyapısını da hazırlamıştır.

Bu insan hakları mekanizmaları, (i) yükümlülük sahibi sıfatıyla Devletlerin, (ii) hak sahipleri olarak bireylerin, ve (iii) diğer ulusal veya uluslararası paydaşların kendileri ile ilişki kurma yollarını biçimlendiren farklı yetkilere, prosedürlere ve faaliyetlere sahiptir. Bu mekanizmaların bazıları belirli insan hakları sorunlarını denetlemek için ülke ziyaretleri veya soruşturmalar gerçekleştirir; bazıları bir Devletin haklarını ihlal ettiğini iddia eden bireylerin şikayetlerini değerlendirir ve neredeyse hepsi, Devletlerin kendi insan hakları yükümlülüklerini yerine getirmede kaydettikleri ilerlemeyi değerlendirmeye yönelik oturmuş bir raporlama prosedürüne sahiptir.

İşlevlerinden bağımsız olarak bu üç mekanizmanın tümü, insan haklarının korunmasını iyileştirmek için hukuki ve siyasi çerçevelerde yapılacak kısa ve uzun vadeli değişikliklere katkıda bulunmak amacıyla Devletlere **tavsiyelerde** bulunur

- 1. İnsan hakları Sözleşme Organları**, bağımsız uzmanlardan oluşan ve yetkilerini dokuz temel uluslararası insan hakları **sözleşmesinden** ve bir ihtiyari protokolden alan komitelerdir.
- 2. Evrensel Periyodik İnceleme (EPI)**, tüm BM Üye Devletlerinin insan haklarına yönelik yükümlülüklerini yerine getirme performansına yönelik incelemeyi kapsayan ve Devletler tarafından gerçekleştirilen bir "denkler-arası" ve diyaloga dayalı bir denetim mekanizmasıdır. EPI, her Devlete kendi ülkesindeki insan hakları şartlarını iyileştirmek ve insan hakları yükümlülüklerini yerine getirmek için hangi adımları attığını beyan etme olanağı sağlayan, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi tarafından oluşturulmuştur.
- 3. İnsan Hakları Konseyinin Özel Prosedürleri**, insan hakları konusunda tematik (örneğin ülke içinde yerlerinden edilmiş kişilerin insan hakları veya beslenme hakkı) veya ülkeye özel bir perspektiften rapor verme ve tavsiyelerde bulunma yetkilerine sahip bağımsız insan hakları uzmanlarını içerir. Özel Prosedürler sistemi, Birleşmiş Milletler insan hakları işleyişinin temel bir unsurudur ve- medeni, kültürel, ekonomik, siyasal ve sosyal- tüm insan haklarını kapsar. 2020 yılı itibarıyla, 44 tematik ve 12 ülke yetki alanı vardır.

1.1. İnsan Hakları Sözleşme Organları

Temel Sözleşme ve İhtiyari Protokoller	Denetim organları	
Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme	İnsan Hakları Komitesi	<ul style="list-style-type: none">• Taraf Devletlerin raporlarını inceleyerek sözleşmenin uygulanmasının denetlenmesi (Madde 40)• Bireysel şikayetlerin değerlendirilmesi (OP)• Devletler-arası şikayetlerin ele alınması (Madde 41)
Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokol		
Ölüm Cezasının Kaldırılmasını Amaçlayan, Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye Ek İkinci İhtiyari Protokol		
Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme	Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi	<ul style="list-style-type: none">• Taraf Devletlerin raporlarını inceleyerek sözleşmenin uygulanmasının denetlenmesi (Madde 16)• Bireysel şikayetlerin değerlendirilmesi (OP)• Soruşturmalar yürütülmesi (OP)• Devletler-arası şikayetlerin ele alınması (OP)
Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokol		
Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme	Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi	<ul style="list-style-type: none">• Taraf Devletlerin raporlarını inceleyerek sözleşmenin uygulanmasının denetlenmesi (Madde 9)• Bireysel şikayetlerin değerlendirilmesi (Madde 14)• Devletler-arası şikayetlerin ele alınması (Madde 11)• Erken uyarı ve acil eylem prosedürü (Madde 9, paragraf 1)
Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi	<ul style="list-style-type: none">• Taraf Devletlerin raporlarını inceleyerek sözleşmenin uygulanmasının denetlenmesi (Madde 18)• Bireysel şikayetlerin değerlendirilmesi (OP)• Soruşturmalar yürütülmesi (OP)
Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokol		
İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme	İşkenceye Karşı Komite	<ul style="list-style-type: none">• Taraf Devletlerin raporlarını inceleyerek sözleşmenin uygulanmasının denetlenmesi (Madde 19)• Bireysel şikayetlerin değerlendirilmesi (Madde 22)• Soruşturmalar yürütülmesi (Madde 20)• Devletler-arası şikayetlerin ele alınması (Madde 21)
İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokol	İşkencenin Önlenmesi Alt-komitesi	Özgürlükten mahrum bırakılan yerlere ziyaretler yapılması (Madde 2)

Çocukların Haklarına İlişkin Sözleşme		
Çocuk Haklarına İlişkin Sözleşmeye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmalarına İlişkin İhtiyari Protokol	Çocuk Hakları Komitesi	<ul style="list-style-type: none">• Taraf Devletlerin raporlarını inceleyerek sözleşmenin uygulanmasının denetlenmesi (Madde 44)• Çocuk Satışı (Madde 12) ve Çocuklar ve Silahlı Çatışma (Madde 8) ile ilgili İhtiyari Protokollerin uygulanmasının denetlenmesi• Bireysel şikâyetlerin değerlendirilmesi (OP)• Soruşturmalar yürütülmesi (OP)• Devletler-arası şikâyetlerin ele alınması (OP)
Çocuk Haklarına İlişkin Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol		
Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Başvuru Usulüne İlişkin İhtiyari Protokol		
Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme	Göçmen İşçiler Komitesi	<ul style="list-style-type: none">• Taraf Devletlerin raporlarını inceleyerek sözleşmenin uygulanmasının denetlenmesi (Madde 73)• Bireysel şikâyetlerin değerlendirilmesi (Madde 77). <i>Henüz işlerlik kazanmadı</i>• Devletler-arası şikâyetlerin ele alınması (Madde 76)
Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme	Engelli Hakları Komitesi	<ul style="list-style-type: none">• Taraf Devletlerin raporlarını inceleyerek sözleşmenin uygulanmasının denetlenmesi (Madde 35)• Bireysel şikâyetlerin değerlendirilmesi (OP)• Soruşturmalar yürütülmesi (OP)
Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokol		
Bütün Kişilerin Zorla Kayıp Edilmeye Karşı Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme	Zorla Kaybedilmeye Karşı Komite	<ul style="list-style-type: none">• Taraf Devletlerin raporlarını inceleyerek sözleşmenin uygulanmasının denetlenmesi (Madde 29)• Acil eylemler (Madde 30)• Bireysel şikâyetlerin değerlendirilmesi (Madde 31)• Soruşturmalar yürütülmesi (Madde 33)• Genel Kurul prosedürü (Madde 34)

1.2. Özel Usuller

Özel Usuller, ya bir birey ("Özel Raportör" ya da "Bağımsız Uzman" olarak adlandırılır) ya da beş Birleşmiş Milletler bölgesel grubunun¹ her birinden birer üyeden oluşan bir çalışma grubunu içerir.. Özel Raportörler, Bağımsız Uzmanlar Şve Çalışma Gruplarının üyeleri, İnsan Hakları Konseyi tarafından atanır ve kişisel kapasitelerinde görev yaparlar.

Dürüstlük, tarafsızlık, dürüstlük ve iyi niyet yoluyla bağımsızlığı, verimliliği, yetkinlik ve bütünlüğü korumayı taahhüt ederler. Gönüllü olarak çalışırlar ve herhangi bir ücret almazlar. Yetki sahiplerinin bağımsız statüleri, görevlerini tam bir tarafsızlık içinde yerine getirebilmeleri için çok önemlidir. Bir yetki sahibinin belirli bir görevdeki görev süresi, ister tematik ister ülke yetkisi olsun, en fazla altı yıl ile sınırlıdır.

¹ Afrika, Asya, Latin Amerika ve Karayipler, Doğu Avrupa ve Batı grubu

Eylül 2020 tarihi itibarıyla 44 tematik ve 11 ülke temsilcisi aşağıda sıralanan görevleri yerine getirmek için çalışmaktadır. Bu çalışmalarında BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği destek sunar.

- Ülke ziyaretleri yapmak,
- Devletlere bildirimler göndererek daha geniş, yapısal nitelikteki ihlal iddiaları ve endişeleri ile ilgili bireysel vakalarda hareket etmek,
- Uluslararası insan hakları standartlarının geliştirilmesine katkıda bulunarak tematik çalışmalar yürütmek ve uzman istişareleri düzenlemek,
- Savunuculuk yapmak ve kamuoyunu bilinçlendirmek ve teknik işbirliği için tavsiyelerde bulunmak.

Her raportör ve temsilci, faaliyetlerine ilişkin yıllık rapor hazırlarlar.

Ülke ziyaretleri

Devletlerin daveti üzerine, Raportörler, ulusal düzeyde insan hakları durumunu analiz etmek için ülke ziyaretleri gerçekleştirir. Bazı ülkeler, herhangi bir tematik raportörün ülkelerini ziyaret etmesine hazır olduklarını ifade eden “daimi davetiye” bildiriminde bulunabilmektedirler. 27 Mayıs 2020 itibarıyla, daimi davet bildiriminde bulunan BM Üye devletinin sayısı 126 olmuştur. Ziyaretlerinin sonunda, Raportörler tespitleri ve tavsiyeleri hakkında Devlet ile diyaloga girer ve İnsan Hakları Konseyi’ne bir rapor sunar.

İletişim

Özel Prosedürlerin çoğu, insan hakları ihlallerine ilişkin belirli iddialar hakkında bilgi alır ve Devletlere ve bazen de Devlet dışı aktörlere açıklama ve eylem talep eden iletişimler (acil itirazlar, iddialar ve diğer mektuplar) gönderir. Yetki sahipleri, yasal, politik veya yapısal gelişmeler hakkında bilgi almak, gözlemlerini sunmak veya tavsiyeleri takip etmek isteyen Devletlere mektup gönderebilirler. Gönderilen iletiler ve alınan yanıtlar, her düzenli oturumda İnsan Hakları Konseyi’ne rapor edilir.

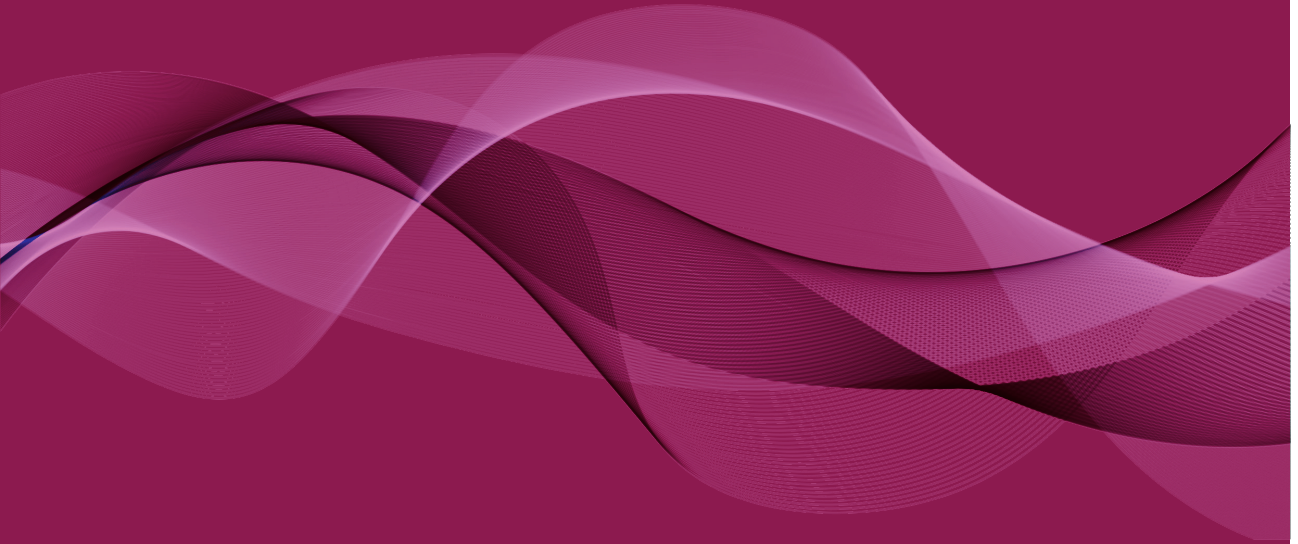
Tematik Alanlar	Kuruluş Tarihi
Afrika Kökenli İnsanlar Uzmanları Çalışma Grubu	2002
Albinizmlili Kişilerin İnsan Haklarından Yararlanma Konusunda Bağımsız Uzman	2015
Keyfi Gözaltı Çalışma Grubu	1991
İnsan Hakları ve Ulus ötesi Şirketler ve Diğer Ticari İşletmeler Konusunda Çalışma Grubu	2011
Kültürel Haklar Özel Raportörü	2009
Kalkınma Hakkı Özel Raportörü	2016
Engellilerin Hakları Özel Raportörü	2014
Zorla veya Gönül Dışı Kaybetmeler Çalışma Grubu	1980
Eğitim Hakkı Özel Raportörü	1998
Güvenli, Temiz, Sağlıklı ve Sürdürülebilir Bir Çevreden Yararlanmaya İlişkin İnsan Hakları Yükümlülükleri Konusunda Özel Raportör	2012
Yargısız, Kısa Yoldan veya Keyfi İnfazlar Konusunda Özel Raportör	1982
Gıda Hakkı Özel Raportörü	2000
Devletlerin Dış Borç ve Diğer İlgili Uluslararası Mali Yükümlülüklerinin, Başta Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Olmak Üzere Tüm İnsan Haklarından Tam Olarak Yararlanma Üzerindeki Etkileri Konusunda Bağımsız Uzman	2000

Düşünce ve ifade özgürlüğü hakkının geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör	1993
Barışçıl toplanma ve örgütlenme özgürlüğü hakları Özel Raportörü	2010
Herkesin Ulaşılabilir En Yüksek Fiziksel ve Zihinsel Sağlık Standardından Yararlanma Hakkı Konusunda Özel Raportör	2002
Yeterli Yaşam Standardı Hakkının Bir Bileşeni Olarak Yeterli Barınma ve Bu Bağlamda Ayrımcılık Yapmama Hakkı Konusunda Özel Raportör	2000
İnsan Hakları Savunucularının Durumuna İlişkin Özel Raportör	2000
Hâkimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Konusunda Özel Raportör	1994
Yerli Halkların Hakları Özel Raportörü	2001
Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişilerin İnsan Hakları Özel Raportörü	2004
Demokratik ve adil bir uluslararası düzenin teşviki konusunda Bağımsız Uzman	2011
İnsan Hakları ve Uluslararası Dayanışma Konusunda Bağımsız Uzman	2005
Cüzzamdan Etkilenen Kişilere ve Aile Üyelerine Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Özel Raportör	2017
Paralı Askerlerin İnsan Haklarını İhlal Etme ve Halkların Kendi Kaderini Tayin Hakkının Kullanılmasını Engelleme Aracı Olarak Kullanılmasına İlişkin Çalışma Grubu	2005
Göçmenlerin İnsan Hakları Özel Raportörü	1999
Azınlık Sorunları Özel Raportörü	2005
Yaşlı kişilerin tüm insan haklarından yararlanmasına ilişkin Bağımsız Uzman	2013
Aşırı Yoksulluk ve İnsan Hakları Özel Raportörü	1998
Mahremiyet hakkı konusunda Özel Raportör	2015
Çağdaş ırkçılık biçimleri, ırk ayrımcılığı, yabancı düşmanlığı ve ilgili hoşgörüsüzlük üzerine Özel Raportör	1993
Din veya İnanç Özgürlüğü Özel Raportörü	1986
Çocuk Fuhuşu, Çocuk Pornografisi ve Diğer Çocuk Cinsel İstismarı Materyalleri Dahil Olmak Üzere Çocukların Satışı ve Cinsel Sömürüsü Konusunda Özel Raportör	1990
Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliğine Dayalı Şiddet ve Ayrımcılığa Karşı Koruma Konusunda Bağımsız Uzman	2016
Sebepleri ve Sonuçları da Dahil Olmak Üzere Çağdaş Kölelik Biçimleri Hakkında Özel Raportör	2007
Terörle Mücadelede İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Teşviki ve Korunması Özel Raportörü	2005
İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Ceza Konusunda Özel Raportör	1985
Tehlikeli Madde ve Atıkların Çevreye Duyarlı Yönetimi ve Bertaraf Edilmesinin İnsan Hakları Üzerindeki Etkileri Hakkında Özel Raportör	1995
İnsan Ticareti, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticareti Özel Raportörü	2004
Gerçeğin, Adaletin, Tazminatın ve Tekrarlanmama Garantilerinin Teşviki Konusunda Özel Raportör	2011
Tek Taraflı Zorlayıcı Tedbirlerin İnsan Haklarından Yararlanma Üzerindeki Olumsuz Etkisine İlişkin Özel Raportör	2014
Kadına Yönelik Şiddet, Nedenleri ve Sonuçları Özel Raportörü	1994
Güvenli İşme Suyu ve Sanitasyon İçin İnsan Hakları Özel Raportörü	2008
Kadınlara ve Kız Çocuklarına Karşı Ayrımcılık Çalışma Grubu	2010

BÖLÜM 2

EVRENSEL PERİYODİK İNCELEME

2. EVRENSEL PERİYODİK İNCELEME

Evrensel Periyodik İnceleme (EPI), BM Genel Kurulunun 60/251 sayılı kararı ile 15 Mart 2006 tarihinde oluşturulan İnsan Hakları Konseyi'nin (İHK) yeni bir insan hakları mekanizmasıdır. Birleşmiş Milletlere üye ülkelerin insan hakları yükümlülükleri ve taahhütlerinin yanı sıra ilerlemeleri, zorlukları ve iyileştirme ihtiyaçları hakkında ülkelerin her beş yılda bir gözden geçirilmesini öngören evrensel ve tek biçimli bir inceleme mekanizmasıdır.

Konseyin 18 Haziran 2007 tarih ve 5/21 sayılı kararıyla Evrensel Periyodik İnceleme mekanizmasının amaçları, prensipleri ve çalışma usulleri belirlendi.

2.1. Temel Bilgiler

2.1.1 EPI'nin Temel Hedefleri

- Sahadaki insan hakları durumunun iyileştirilmesi;
- Devletin insan hakları yükümlülüklerini ve taahhütlerini yerine getirmesi ve Devletin karşılaştığı olumlu gelişmelerin ve zorlukların değerlendirilmesi;
- İlgili Devletle istişarede bulunarak ve onun rızasıyla, Devletin kapasitesinin ve teknik yardımın arttırılması;
- Devletler ve diğer paydaşlar arasında en iyi uygulamaların paylaşımı;
- İnsan haklarının geliştirilmesi ve korunmasında iş birliğinin desteklenmesi;
- Konsey, diğer insan hakları organları ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği ile tam iş birliği ve katılımın teşvik edilmesi.

2.2. EPI İlkeleri

Evrensel periyodik gözden geçirme şunları yapmalıdır:

- Tüm insan haklarının evrenselliğini, birbirlerine bağımlılığını, biriyle ilişkili olmasını ve bölünmezliğini teşvik etmek;
- Objektif ve güvenilir bilgiye ve interaktif diyaloga dayalı bir iş birliği mekanizması olmak;
- Tüm Devletlerin evrensel olarak kapsanmasını ve eşit muamele görmesini sağlamak;
- Birleşmiş Milletler Üyeleri tarafından yönlendirilen ve eylem odaklı, hükümetler arası bir süreç olmak;
- İncelenen ülkeyi tamamen dahil etmek;
- Diğer insan hakları mekanizmalarını tamamlamak ve yerine geçmemek böylece bir katma değeri temsil eder;
- Objektif, şeffaf, seçici olmayan, yapıcı, çatışmacı ve politize olmayan bir şekilde yürütülmelidir;
- İlgili Devlete veya Konseyin gündemine aşırı yük getirmemek;
- Aşırı uzun olmamak; gerçekçi olmalı ve orantısız miktarda zaman, insan ve finansal kaynakları tüketmemelidir;
- Konseyin acil insan hakları durumlarına yanıt verme kapasitesini azaltmamak;
- Toplumsal cinsiyet perspektifini tamamen entegre etmek;
- İnceleme temelinde sağlanan unsurlarda yer alan yükümlülüklere hanel getirmeksizin, ülkelerin gelişmişlik düzeyini ve özgünlüklerini dikkate almak;

m) 15 Mart 2006 tarih ve 60/251 sayılı Genel Kurul kararı ve 25 Temmuz 1996 tarih ve 1996/31 sayılı Ekonomik ve Sosyal Konsey kararı uyarınca sivil toplum kuruluşları ve ulusal insan hakları kurumları dahil olmak üzere tüm ilgili paydaşların katılımını sağlamak.

2.3. EPİ'nin İşleyişi

Bağımsız uzmanlar tarafından yürütülen sözleşme organlarının inceleme sürecinin aksine EPİ, denkler arası gözden geçirme sürecidir. Bu, incelenen ülke ile diğer herhangi bir BM ülkesi arasındaki etkileşimli (interaktif) diyaloga dayalı yenilikçi ve iş birliğine dayalı bir mekanizmadır. Bu etkileşimli diyalog sırasında, incelenen ülke raporunu sunar, soruları yanıtlar ve diğer ülkelerden tavsiyeler alır. Etkileşimli diyalogu, incelenen ülkeye yapılan tüm tavsiyeleri içeren bir "sonuç belgesinin" gayri resmi olarak kabul edilmesi izler. Sonuç belgesi resmi olarak İnsan Hakları Konseyi'nin bir sonraki olağan oturumunda kabul edilir.

2.4. İncelemenin Temelleri

EPİ süreci boyunca, her ülke aşağıdaki insan hakları anlaşmaları temelinde gözden geçirilir:

1. Birleşmiş Milletler Şartı (BM Şartı)
2. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB)lkenin taraf olduğu insan hakları belgeleri (anlaşmalar veya sözleşmeler)
3. Ülkenin İnsan Hakları Konseyi'ne seçim için adaylığını sunarken üstlenilenler de dahil olmak üzere gönüllü taahhütleri ve sözleri
4. Uygulanabilir uluslararası insanlı hukuk

EPİ Çalışma Grubu

EPİ Çalışma Grubu, EPİ'nin oturumlarına ev sahipliği yapar ve esasen İnsan Hakları Konseyi ile aynı organdır. İnsan Hakları Konseyi'nin 47 ülkesinin tamamından oluşur ve İnsan Hakları Konseyi Başkanı tarafından yönetilir. EPİ Çalışma Grubu genellikle Şubat-Mart, Nisan-Mayıs ve Kasım-Aralık arasında yılda üç kez toplanır. Her oturum yaklaşık on dört gün boyunca toplanır. Her oturumda yaklaşık 16 BM ülkesi incelenir ve yılda 48 ülke gözden geçirilmiş olur.

TROYKA

Troyka, inceleme sürecini kolaylaştırmak için görevlendirilen üç raportöre verilen isimdir. Troyka üyeleri rastgele seçilir ve İnsan Hakları Konseyi'nin parçası olan ülkeleri temsil eder; ancak bölgesel olarak da dengelidirler. İncelenen ülkeler, Troyka üyelerinden birini veto etme ve bir troyka üyesinin kendi bölgesinden olmasını talep etme hakkına sahiptir. Bir ülke, belirli bir inceleme için troyka üyesi olarak katılmaktan muaf tutulabilir.

EPİ Döngüsü ve Düzeni

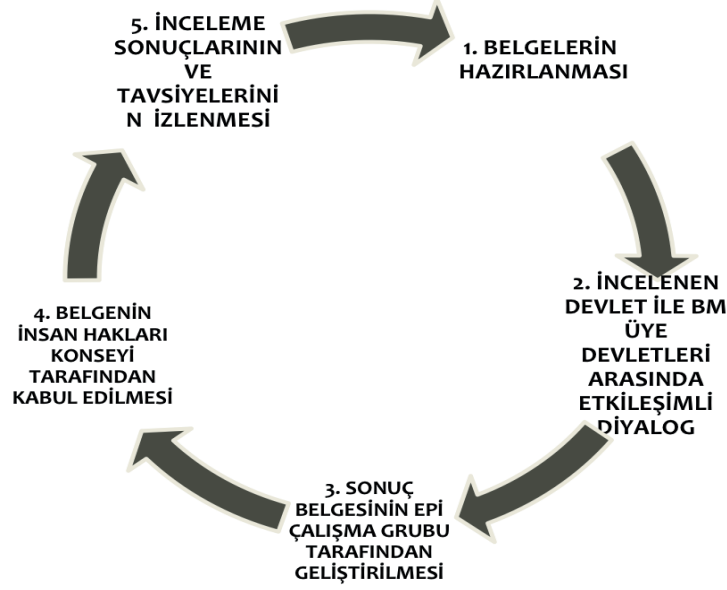
İnsan Hakları Konseyi ilk döngüyü 2008 yılında başlattı. Konsey, ilk gözden geçirme döngüsünün tamamlanmasından ardından en iyi uygulamalara ve alınan derslere dayanarak bu mekanizmanın yöntemlerini ve periyodikliğini gözden geçirmiştir. Başlangıçta bir devlet için her döngü süresi 4 yıl olarak tanımlanmış ancak daha sonra bu süre 4,5 yıla çıkarılmıştır².

2 "İnsan Hakları Konseyi'nin çalışmalarının ve işleyişinin gözden geçirilmesi", İnsan Hakları Konseyi, 16/21 Kararı, 12 Nisan 2011

EPI mekanizması, İnsan Hakları Konseyi'nin BM'ye ait 193 ülkenin tamamının incelemesini kapsamaktadır. Bu döngünün beş temel unsuru bulunur.

Şekil: EPI Döngüsü

2.5. EPI SÜRECİNİN AŞAMALARI

EPI döngüsünden de izleneceği üzere odağında inceleme oturumunun olduğu üç temel aşamada ele almak mümkündür. “İnceleme öncesi”, “İnceleme Oturumu” ve bir sonraki EPI’ye kadar sürecek “İnceleme Sonrası” aşama. Bu aşamaların her biri sivil toplum kuruluşları bakımından farklı düzeylerde katılım olanağı sağlamaktadır.

Tablo 1: EPI Sürecinin Aşamaları

EPI Sürecinin Aşamaları	
İNCELEME ÖNCESİ	1. Ülke raporu, BM bilgilerinin derlenmesi ve paydaşların sunumlarının özeti dahil olmak üzere belgelerin sunulması
İNCELEME OTURUMU	2. İncelenen ülke ile diğer BM ülkeleri arasında 3,5 saatlik interaktif diyalog 3. İnceleme sırasında yapılan tavsiyelerin bir listesini içeren EPI Çalışma Grubundaki sonuç belgesinin gayri resmi olarak kabul edilmesi
İNCELEME SONRASI	4. Sonuç belgesinin İnsan Hakları Konseyi tarafından resmi olarak kabul edilmesi 5. Tavsiyelerin takibi ve uygulanması

İnceleme Öncesi Aşama

Bu, sürecin bir ön adıdır. Her ülkenin incelemesine hazırlanırken, üye Devletlere üç farklı belge sunulur. Hem Devletin yazılı sunumu hem de İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından

hazırlanan özetler, belgelerin Birleşmiş Milletlerin altı resmi dilinde³ eşzamanlı olarak dağıtılmasını sağlamak için çalışma grubu tarafından gözden geçirilmeden altı hafta önce hazır hale getirilir.

1. İncelenen ülke tarafından hazırlanan bilgiler:

İncelenen ülke, başarıları, en iyi uygulamaları, zorlukları ve sınırlamaları da dahil olmak üzere insan hakları yükümlülüklerini ve taahhütlerini nasıl yerine getirdiğine dair ayrıntılı bilgiler içeren 20 sayfalık bir rapor sunar.

İncelenen ülke, raporunu İnsan Hakları Konseyi'nin EPI yönergelerine uygun olarak hazırlamaya teşvik edilir. Bu kılavuz ilkeler uyarınca hükümet, raporunu hazırlamadan önce STK'lar ve Ulusal İnsan Hakları Kurumları dahil olmak üzere sivil toplumla geniş istişareler başlatması beklenir.

Türkiye'de, Dışişleri Bakanlığı hükümetin EPI sürecine katılımından sorumludur.

Ülke Raporları İçin Genel Yönerge⁴ aşağıdakileri içermektedir.

- A. Evrensel periyodik gözden geçirme kapsamında sağlanan bilgilerin hazırlanması için izlenen metodolojinin ve geniş istişare sürecinin tanımı;
- B. İnsan haklarının desteklenmesi ve korunması için özellikle normatif ve kurumsal çerçeve olmak üzere incelenen ülkenin ve çerçevenin arka planı. Arka plan bilgisi, anayasa, mevzuat, politika önlemleri, ulusal içtihat, ulusal insan hakları kurumları dahil insan hakları altyapısı ve belirlenen uluslararası yükümlülükleri kapsar.
- C. İnsan haklarının sahada desteklenmesi ve korunmasının çerçevesine ilişkin bilgi. Bu bölüm, ulusal mevzuat ve gönüllü taahhütler, ulusal insan hakları kurumlarının faaliyetleri, uluslararası insan hakları yükümlülüklerinin uygulanması, insan hakları bilinci, insan hakları mekanizmalarıyla iş birliği konularını içerir.
- D. Başarıların, en iyi uygulamaların, zorlukların ve kısıtlamaların belirlenmesi;
- E. İlgili Devletin bu zorlukların ve kısıtlamaların üstesinden gelmek ve sahadaki insan hakları durumlarını iyileştirmek için üstlenmeyi planladığı kilit ulusal öncelikler, girişimler ve taahhütler;
- F. İlgili Devletin kapasite geliştirme ve varsa teknik yardım talepleri açısından beklentileri;
- G. Bir önceki incelemenin tavsiyelerinin uygulanmasına ilişkin bilgi verilmesi.

2. İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından BM insan hakları mekanizmalarından elde edilerek hazırlanan bilgilerin bir derlemesi

Bu, BM sözleşme organları, bağımsız uzmanlar veya özel raportörler, BM ajansları ve BM'den alınan diğer ilgili belgelerden BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından derlenen bilgileri içeren 10 sayfalık özet bir rapordur.

3. İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından hazırlanan Paydaş/STK Raporlarının Derlemesi

Bu rapor, ulusal paydaşlar, STK'lar, taban örgütleri ve diğer ilgili gruplar tarafından sağlanan "sağlam ve güvenilir bilgilerin" 10 sayfalık bir özetidir. STK'ların sunumları EPI için çok önemlidir çünkü insan hakları durumuna ilişkin doğrudan ve tabandan bir değerlendirme sağlarlar.

3 BM'nin resmi dilleri, İngilizce, Fransızca, Arapça, Çince, Rusça ve İspanyolca'dır.

4 6/102, "I. GENERAL GUIDELINES FOR THE PREPARATION OF INFORMATION UNDER THE UNIVERSAL PERIODIC REVIEW At its 20th meeting, on 27 September 2007, the Human Rights Council decided to adopt http://ap.ohchr.org/documents/E/HRC/decisions/A_HRC_DEC_6_102.pdf

Kutu: Gayri Resmi Sonuç Belgesinin İçeriği

1. Olumlu gelişmeler ve zorluklar da dahil olmak üzere, incelenen ülkedeki insan haklarının durumunun değerlendirilmesi.
2. En iyi uygulamaların belirlenmesi.
3. İnsan haklarının geliştirilmesi ve korunmasında iş birliği önerileri.
4. Teknik yardım sağlanması.
5. Ülkeler tarafından yapılan yorum, soru ve tavsiyelerin özeti.

İnceleme Aşaması

İnceleme, incelenen ülke ile BM üye devletleri arasında üç saat otuz dakika (3,5 saat) etkileşimli diyalogdan oluşur. Bu oturum sırasında, incelenen ülkenin raporunu tanıtmak, soru veya tavsiyelere yanıt vermek ve incelemenin sonunda sonuç yorumlarını yapmak için **70 dakika süre tanınmıştır**. Ülkelerin yaklaşık **iki saat** boyunca inceleme altındaki ülkeye soru sormalarına ve önerilerde bulunmalarına izin verilir.

Etkileşimli diyalog oturumunun ardından, EPI Çalışma Grubu- genellikle oturumun bitiminden sonraki 48 saat içinde- gözden geçirme sırasında ortaya çıkan soru ve tavsiyelerin listesini ve ayrıca gözden geçirilen ülke tarafından yapılan gönüllü taahhütleri özetleyen bir rapor yazar. Troyka, inceleme altındaki ülkenin katılımı ve İnsan Hakları Yüksek Komiserliğinin yardımı ile raporu hazırlamaktan sorumludur.

İncelemeden iki iş günü sonra rapor, gayri resmi olarak kabul edilmek üzere İnsan Hakları Konseyi'ne sunulur. Raporun veya sonuç belgesinin gayri resmi olarak kabul edilmesi için **otuz dakika** ayrılır. Bu noktada sunulan sonuç belgesi, incelenen ülkenin **desteklediği, not ettiği** veya **yanıtı sonra verilecek** tavsiyeleri içerebilir.

Yanıt bekleyen tavsiyelerin kabul edilmesini veya diğer gönüllü taahhütlerde bulunulmasını içerebilecek değişiklikler, takip eden iki hafta içinde incelenen ülke tarafından sağlanır.

Sonuç belgesinin resmi kabulü

Sonuç belgesi, İnsan Hakları Konseyi tarafından bir sonraki olağan oturumunda (incelemeden yaklaşık dört ay sonra) resmi olarak kabul edilir. Genel oturumun bir saati tavsiyelerin kabulü için ayrılır.

İnsan Hakları Konseyi'nin genel oturumu sırasında, incelenen ülke, halen ele alınması gereken soruları yanıtlayabilir ve inceleme sırasında diğer ülkeler tarafından gündeme getirilen tavsiyelere yanıt verebilir. Ülkeler, incelemenin sonucuna ilişkin yorumlarını ifade edebilir ve STK'ların ve sivil toplumdaki diğer paydaşların genel yorumlar yapmasına izin verilir.

Tablo 2: İnsan Hakları Konseyi Genel Kurulu -Sonuç Belgesinin Kabulü

Taraflar	Süre	İçerik
İncelenen Devlet	20 dakika	İncelenen ülke resmi bir açıklama yapar ve sorulara ve tavsiyelere ilişkin yanıtlarını verir.
İnsan Hakları Konseyi Üye Devletleri	20 dakika	Diğer ülkeler sonuç belgesine ilişkin görüşlerini ifade ederler. İnsan Hakları Konseyi üye devletlerinin dört, gözlemci ülkelerin 3 dakikalık konuşma hakkı bulunur
Sivil Toplum Kuruluşları	20 dakika	STK'lar genel yorumlarda bulunabilirler. Her konuşmacının 2 dakika konuşma hakkı bulunur.

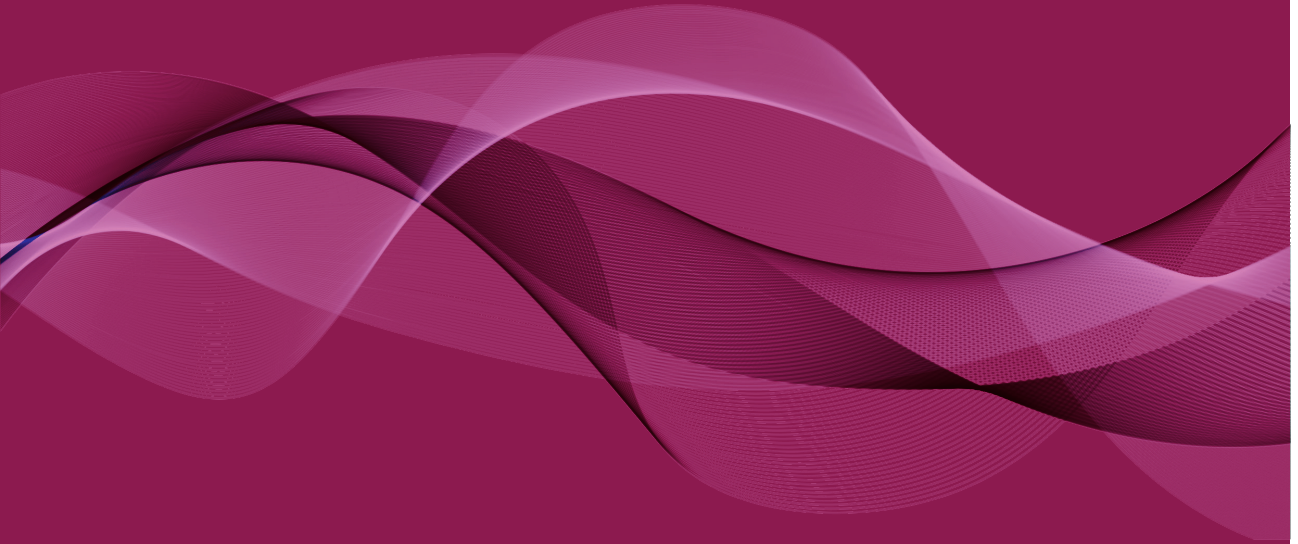
İnceleme Sonrası Aşama: Tavsiyelerin Uygulanması

Bu, EPI sürecindeki son adımdır. STK'lar ve taban örgütleri, hükümetlerin sonuç belgesinde kabul ettikleri tavsiyeleri uygulamalarının yanı sıra daha önce reddettikleri tavsiyeleri benimsemelerini ve uygulamalarını sağlamada kilit bir rol oynamalıdır. Bir ülkenin ikinci veya takip eden incelemesi sırasında, ilk inceleme veya önceki inceleme (dört buçuk yıl önce) sırasında kabul edilen tavsiyeleri uygulamak için attığı adımlar hakkında bilgi sağlamalıdır.

Tavsiyelerin uygulanması hükümetlerin görevidir. İnsan Hakları Konseyi'nin 5/1 nolu Kararı gereğince, bir sonraki inceleme, bir önceki incelemenin sonuçlarının uygulanmasına odaklanır.

BÖLÜM 3

EVRENSEL PERİYODİK İNCELEME:
SİVİL TOPLUM İÇİN GİRİŞ NOKTALARI

3. EVRENSEL PERİYODİK İNCELEME: SİVİL TOPLUM İÇİN GİRİŞ NOKTALARI

İnceleme süreci, STK katılımı için sınırlı bir alan sağlıyor olsa da incelemeden önceki ve sonraki çalışmalar, sonuç belgesine ilişkin somut tavsiyelerin uygulanması için son derece önemlidir.

3.1. İnceleme Öncesi Süreç ve Sivil Toplum Örgütlerinin Katılımı

İnceleme öncesi süreç, bir önceki EPI incelemesi sonucu verilen tavsiyelerin uygulanmasına yönelik atılan adımların değerlendirildiği ve raporlandığı dönem olarak sivil toplum örgütlerinin sürece etkin bir biçimde dahil olduğu ilk aşamayı oluşturur. Bu aşamada sivil toplum örgütleri için üç somut hedeften bahsedilebilir.

Birincisi, Hükümetin hazırlayacağı ülke raporuna görüş vermek, ikincisi ise, kendi değerlendirmelerini içeren bir paydaş raporu hazırlamak ve belirlenen tarihte BM sistemine yüklemek ve üçüncü olarak kendi raporlarında yer alan tavsiyelerin inceleme sürecine katılan BM üye devletlerinin dikkatine sunmak ve kullanılmasını sağlamak.

3.1.1. Hükümetle istişarelerde bulunmak

İnsan Hakları Konseyi, devletleri ülkenin ulusal raporunun hazırlanmasında, insan hakları savunucuları, insan hakları ulusal kurumları, akademik çevreler, araştırma kuruluşları da dâhil olmak üzere geniş bir yelpazede yer alan sivil toplumla istişare etmeye kuvvetle teşvik etmektedir⁵. Bu nedenle STK'lar kapsamlı, kapsayıcı ve sürdürülebilir istişarelerde ısrar etmelidir. Bu, STK'ların hükümetin raporunun hangi konuları ele alacağı konusunda bilgi vermelerine, kapsamlarının güçlü ve zayıf yönlerini belirlemelerine ve ulusal rapordaki boşlukları ek bilgilerle doldurmaya hazırlanmalarına yardımcı olacaktır.

3.1.2. Bir paydaş raporu göndermek

Sözleşme sistemine benzer şekilde, STK'lar da insan hakları sorunları ve ülkelerinin insan hakları yükümlülüklerine uyumu hakkında bir rapor sunma olanağına sahiptir.⁶ "Paydaş Raporu" olarak tanımlanan bu raporlar BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin hazırladığı özet rapor için kullanılırlar. Sivil toplum kuruluşlarının rapor sunmak için akredite olmaları gerekmez.

5 5/1 Sayılı İnsan Hakları Konseyi Kararı

6 5/1 Sayılı İnsan Hakları Konseyi Kararı

Tablo 3: İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Tarafından Derlenen Paydaş Raporu Özeti

Rapor Bölümleri	Bölüm İçerikleri
I. Arka Plan ve Çerçeve	A. Uluslararası yükümlülüklerin kapsamı B. Anayasal ve yasal çerçeve C. Kurumsal ve insan hakları altyapısı D. Politika önlemleri
II. İnsan haklarının sahada desteklenmesi ve korunması	A. İnsan hakları mekanizmalarıyla iş birliği 1. Anlaşma organları ile iş birliği 2. Özel prosedürlerle iş birliği 3. İnsan Hakları Yüksek Komiserliği ile iş birliği B. Uluslararası insan hakları yükümlülüklerinin uygulanması 1. Eşitlik ve ayrımcılık yapmama 2. Yaşama, özgürlük ve kişi güvenliği hakkı 3. Adaletin yönetimi ve hukukun üstünlüğü 4. Din veya inanç özgürlüğü, dernek kurma ve barışçıl toplanma özgürlüğü ile kamusal ve siyasi yaşama katılma hakkı 5. Çalışma ve adil ve elverişli çalışma koşulları hakkı 6. Sosyal güvenlik ve yeterli yaşam standardı hakkı 7. Eğitim ve toplumun kültürel yaşamına katılma hakkı 8. Azınlıklar ve yerli halklar 9. Göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar 10. İnsan hakları ve terörle mücadele
III. Başarılar, en iyi uygulamalar, zorluklar ve kısıtlamalar	
IV. Temel ulusal öncelikler, girişimler ve taahhütler	A. Devlet Tarafından Verilen Taahhütler B. Takip için özel tavsiyeler
V. Kapasite geliştirme ve teknik yardım	

BM sistemine yüklenen STK raporları İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından 10 sayfalık bir belgede özetlenecek ve EPI resmi sitesinde yayınlanacaktır. STK'ların aşağıdaki ana hattı incelemeleri, raporlarında vurgulanan konu ve önerilerin buna nerelerde uyabileceğini düşünmeleri önemlidir. Bazı bölümler, incelenen ülkedeki insan hakları durumuna bağlı olarak değişebilir. İnsan Hakları Yüksek Komiserliği bazı bölümleri atlayabilir veya yenilerini içerebilir.

Paydaş Raporu Teknik Unsurları

Sivil toplum örgütleri, raporlarını İnsan Hakları Konseyi tarafından hazırlanan yönergeye uygun olarak hazırlamalıdır. **Paydaşların bilgilerinin İnsan Hakları Yüksek Komiserliğine sunulmasına ilişkin teknik yönergelere göre, raporlar şunları içermelidir:**

- Bir giriş paragrafı:** Yazılı sunumlar, raporda yer alan ana noktaları yakalayan bir giriş niteliğinde bir yönetici özeti içermelidir.
- STK hakkında bilgi:** Rapor ayrıca, raporu sunan STK'nın/koalisyonun amaçları ve çalışmalarını hakkında kısa bir paragraf içermelidir.
- Dil:** Raporlar, Birleşmiş Milletlerin İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Çince, Rusça ve Arapça olmak üzere 6 resmi dilinden biriyle yazılmalıdır.

4. **Sayfa Sınırı:** Yazılı raporlar, bireysel sunumlar için 2.815 kelimeyi ve ortak sunumlar için 5.630 kelimeyi geçmemelidir. Kaynakça veya ekler için üst sözcük sınırı yoktur; ancak bu bilgiler, İnsan Hakları Yüksek Komiserliğinin “Paydaş Raporuna” dahil edilmez.
 - Ekler ve destekleyici bilgiler yalnızca referans amacıyla eklenebilir. Eklerin boyutunda bir sınırlama yoktur; ancak resimleri, haritaları, kuruluşların yıllık raporlarını veya diğer kuruluşların raporlarını içermemelidir. Raporların çok sayıda dipnot içermemesi tercih edilir.
 - Bir EPI raporu taslağı hazırlarken İnsan hakları Yüksek Komiserliğinin yönergelerine uyduğunuzdan emin olun: Son incelemeden bu yana geçen dönemi kapsayan bilgileri ekleyin (4,5-5 yıl).
 - Raporunuzun içeriği herhangi bir sayıda konuyu kapsayabilir, ancak ideal olarak kuruluşunuzun en fazla deneyime sahip olduğu konularla ilgili olmalıdır. İzin verilen alanda dile getirebileceğiniz konuların sayısında bir sınır yoktur, ancak en güçlü başvurular genellikle sadece birkaç konuya odaklanır ve iddialarını ortaya koymak için yeterince açık kanıt sunar.
 - Sunum, İncelenen Devlet tarafından yapılacak eylem için somut S.M.A.R.T tavsiyeleri içermelidir.
 - Kanıtlarınıza ağırlık vermek için sunumunuzu diğer insan hakları mekanizmalarından (sözleşme organları, özel usuller) elde edilen bulgularla ilişkilendirmeyi düşünebilirsiniz.
 - Gönderiminize ek olarak tamamlanmış bir Matris ekleyin.
5. **Format:** Raporlar yalnızca Word belgesi olarak kaydedilmeli, yani PDF dosyası olarak değil, Times New Roman, 12 punto büyüklüğünde olmalıdır. Her gönderinin paragrafları ve sayfaları numaralandırılmalıdır.
6. **Zaman Periyodu:** EPI'nin her ülke için dört buçuk yılda bir gerçekleşmesi planlanmıştır. İncelenmek üzere bilgi sunan tüm taraflar (Devletler, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, Sivil Toplum Kuruluşları) sunumlarının kapsamını dört yılla sınırlamalıdır.
7. **Son Tarih:** Genel olarak, STK raporları incelemeden yaklaşık yedi ay önce sunulmalıdır.

STKLAR İÇİN MODEL RAPOR İÇERİĞİ

RAPOR BAŞLIKLARI	İÇERİK
RAPORUN KAPAĞI	RAPORU SUNAN KURULUŞUN/KOALİSYONUN İSİMLERİ VE LOGOLARI UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS COUNCIL (XXX) Session of the Working Group on Universal Periodic Review Oturum Tarihi Rapor sahibi Kuruluş/Koalisyon Rapor sahibi Kuruluş/Koalisyon Hakkında Bilgi (her kuruluş için bir paragraf)
YÖNETİCİ ÖZETİ <i>Bu, sunumun ana noktalarını yakalayan bir giriş olmalıdır. Kuruluşlar şunları dahil etmek isteyebilir:</i>	Sunumla ilgili önemli noktalar ve önemli öneriler; <ul style="list-style-type: none">• Anahtar kelimeler örneğin, “aile içi şiddet”;• Bilgi oluşturma metodolojisinin kısa tanımı nesnel ve güvenilirdir;• Gönderen örgütün/koalisyonun ana faaliyetlerini ve kuruluş tarihini açıklayan bir paragraf;• Rapor ortaklaşa hazırlanırsa, gönderen tüm paydaşların adları, sunum metninin başında yer almalıdır

ARKA PLAN VE ÇERÇEVE <i>İncelenen ülke tarafından EPI'ye sağlanan bilgilerin hazırlanması için ulusal olarak izlenen metodoloji ve geniş istişare süreci hakkında bilgi</i>	İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunmasına İlişkin Mevcut Normatif ve Kurumsal Çerçeve İşaret Edilecek Alanlar: <ul style="list-style-type: none">• Uluslararası yükümlülüklerin kapsamı• Anayasal ve yasal çerçeve• Kurumsal ve insan hakları altyapısı• Ulusal eylem planları gibi politika önlemleri• Ulusal içtihat• Ulusal insan hakları kurumları dahil olmak üzere insan hakları altyapısı
İNSAN HAKLARININ TEŞVİK VE KORUNMASI <i>(İnsan haklarının geliştirilmesi ve korunması için normatif ve kurumsal çerçevenin uygulanması ve etkinliği)</i>	Uluslararası insan hakları yükümlülüklerinin uygulanması hakkında bilgi <ul style="list-style-type: none">• Eşitlik ve ayrımcılık yapmama• Yaşama, özgürlük ve kişi güvenliği hakkı• Cezasızlık dahil adalet yönetimi ve hukukun üstünlüğü• Hareket özgürlüğü• Mahremiyet, evlilik ve aile hayatı hakkı• İfade, örgütlenme ve barışçıl toplanma özgürlüğü ile kamusal ve siyasi yaşama katılma hakkı• Çalışma hakkı ve adil ve elverişli çalışma koşulları• Sosyal güvenlik hakkı ve yeterli yaşam standardı• Eğitim ve toplumun kültürel yaşamına katılma hakkı• Azınlıklar ve yerli halklar• Göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar• İnsan hakları ve terörle mücadele
ULUSAL VE ULUSLARARASI DÜZEYDE TAAHHÜTLER HAKKINDA BİLGİ <i>Uluslararası konferanslarda ve diğer Birleşmiş Milletlerde verilen taahhütlerin uygulanmasına ilişkin bilgiler;</i>	<ul style="list-style-type: none">• İnsan haklarını korumaya yönelik anayasal ve yasal reformlar• Ulusal eylem planları• İnsan haklarını iyileştirmeyi amaçlayan mekanizmalar ve çözümler• Ulusal insan hakları kurumlarının faaliyetleri• İnsan hakları eğitimi ve kamu bilinci
İNSAN HAKLARI MEKANİZMALARıyla İŞBİRLİĞİ	Aşağıdakilerle iş birliği hakkında bilgi: <ul style="list-style-type: none">• Ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde insan hakları mekanizmalarıyla iş birliği• Ulusal insan hakları kurumları• STK'lar• Hak sahipleri• İnsan hakları savunucuları• Diğer ilgili ulusal insan hakları paydaşları
BAŞARILAR, EN İYİ UYGULAMALAR, ZORLUKLAR VE KISITLAMALAR HAKKINDA BİLGİ	<ul style="list-style-type: none">• Son 4 yılda elde edilen başarılar• Ortaya çıkan en iyi uygulamalar• İncelenen ülkenin karşılaştığı zorluklar ve kısıtlamalar;
TEMEL ULUSAL ÖNCELİKLER	İlgili Devletin zorlukların ve kısıtlamaların üstesinden gelmek ve sahadaki insan hakları durumlarını iyileştirmek için üstlenmesi gereken girişimler ve taahhütler. Ulusal stratejiler Daha fazla ilerlemenin gerekli olduğu alanlar İnsan hakları mekanizmaları tarafından yapılan tavsiyelerin uygulanması ve takibi ile ilgili adımlar İHYK ve insan hakları mekanizmaları ve kurumları ile gelecekteki işbirliğine yönelik taahhütler;

KAPASİTE OLUŞTURMA VE TEKNİK YARDIM	<ul style="list-style-type: none">• Beklentiler• İkili, bölgesel ve uluslararası işbirliği için öneriler.
TAVSİYELER	Aşağıdakiler, bu gönderide açıklanan insan hakları kaygılarına dayalı önerilerdir.
EKLER	<ul style="list-style-type: none">• Daha fazla referans için önerilen tüm belgeler için ayrıntılı alıntı bilgilerini ve web bağlantılarını ekleyin.• Gönderiye ek olarak dahil edilen bu referansları tanımlayın.• Mümkünse, belgede yer alan bilgilerin kısa bir açıklamasını ekleyin.• Çok sayıda belge/önerilen kaynak listeleniyorsa, belgeleri alt yayınlara göre düzenleyin ve ayrı başlıklar altında listeleyin.

STK raporları için Yararlı İpuçları

Yerel ve Ulusal Sorunlar arasında denge oluşturmak!

EPI ulusal düzeyde yürütülür, ancak raporu yazarken yerel sorunları vurgulamak da önemlidir. Raporlar, ulusal ve yerel sorunları vurgularken iyi bir denge sağlamalıdır. Rapor yalnızca yerel konulara odaklanıyorsa, tavsiyelerin İnsan Hakları Yüksek Komiserliği özetinde yer almaması olasıdır. Öte yandan, rapor bir sorunun yerel örneklerinin de ülke çapında meydana geldiğini ve ülke çapında bir sorunun simgesi olduğunu gösterebiliyorsa, o zaman İnsan Hakları Yüksek Komiserliğinin STK raporlarının özetinde vurgulanması daha olasıdır.

Tavsiyeleri vurgulama!

EPI raporu sorunlara değil çözümlere odaklanmalıdır. Sorunu özetleyen ve ardından iyileştirme için somut tavsiyelerde bulunmaya odaklanan STK raporları daha güçlü ve daha etkili olacaktır. Bu, diğer ülkelerin benimseme için belirli konular ve tavsiyeler vermesini kolaylaştırır. Sorunu ele alırken, STK raporları inceleme sırasında tartışmayı kolaylaştırmaya yardımcı olabilecek somut ve gerçek örnekler vermelidir.

Ülkenizin yükümlülüklerinin ve taahhütlerinin farkında olun!

Bir rapor taslağı hazırlamadan önce, Türkiye'nin yapmış olduğu insan hakları yükümlülüklerini ve taahhütlerini dikkate almak önemlidir.

Koalisyon olarak çalışma olanaklarını zorlamak!

Bir koalisyon raporu sunmanın veya birden fazla bireysel raporu koordine etmenin, onları özet rapora dahil etme ve EPI oturumunun kendisinde gündeme getirme açısından kilit konuları vurgulamak için faydaları vardır.

Koalisyon çalışmasının EPI'nin sonucuyla ilgisi olmayan bariz faydaları da vardır. Bu, belirli bir alanda çalışan diğer gruplarla ilişki kurmak, zorlukları, başarıları ve en iyi uygulamaları paylaşmak, birbirlerinden öğrenmek ve devam eden koalisyon veya müttefik çalışma için olası yolları belirlemek için bir fırsattır.

Ne yapmamalı

İnsan hakları sözleşme organlarının sonuç gözlemlerini ve tavsiyelerini veya İnsan Hakları Konseyi'nin özel prosedürlerini çoğaltmayın. İHYK bunu zaten kendi derleme raporunda yapıyor olacak.

3.1.3. Rapor Sonrası Aşama: BM İnsan Hakları Konseyi Üyelerine Yönelik Lobi Faaliyetleri

STK'lar inceleme oturumunun kendisine katılıp konuşmayabileceklerinden, önemli insan hakları sorunları hakkında inceleme sürecine katılacak devletlerin temsilcilerine yönelik lobi faaliyetinde bulunmak, inceleme sırasında STK'ların tavsiyelerinin kullanılmasını sağlamanın en önemli yoludur.

Başarılı Lobi yapmak için İpuçları		
İncelemeden Önce	Ülke içinde	1. İncelenen ülkenin hükümet temsilcileri ile yapılan açık istişare, hükümetin kritik konuları yansıtması ve ele alması için lobi yapmak için bir fırsat oluşturur.
Etkileşimli Diyalog İçin	Konu Listesi ve Tavsiyeler	2. Etkileşimli diyalog sırasında kuruluşunuzun gündeme gelmesini istediği konuların ve önerilerin bir listesini hazırlayın.
		3. Listeyi, Cenevre'de lobi yapmak üzere belirlediğiniz ülkelerin delegasyonlarına dağıtın. Ülke içinde listeyi mümkün olduğunca çok sayıda büyükelçilik, konsolosluk ve misyona verilebilir. Bazen, belirli bir incelemeyle ilgilenen ancak yeterince hazırlıklı olmayan delegeler, incelenen ülke hakkında daha fazla bilgi için büyükelçilik ve konsolosluklarıyla iletişime geçer.
		4. İncelenen ülke tarafından sağlanan bilgiler gerçek insan hakları koşullarını yansıtmayabileceğinden, STK'lar Cenevre'de delegelerle bir araya gelerek onları sorunlar konusunda eğitmeli ve inceleden önce belirli önerilerde bulunmalıdır.
		5. Etkileşimli diyalog sırasında temel insan hakları sorularını/sorunlarını gündeme getirmek için İnsan Hakları Konseyi üyesi ve gözlemci ülkeler lobi yapılacak ülkeler arasındadır. Stratejik olarak STK'lar, tavsiyelerde bulunma olasılığı daha yüksek olan ve incelenen ülke tarafından kolayca reddedilemeyecek ülkeler üzerinde lobicilik çabalarına odaklanabilirler.
Sonuç Belgesinin Resmi onayından önce		6. Ülkeler incelemeler sırasında genellikle aynı türden sorular sorarlar. Örneğin Norveç, Danimarka ve Slovenya genellikle kadın haklarıyla ilgili sorular soruyor. Ayrıca Meksika, Bolivya ve Cezayir, yerlilerin ve göçmenlerin haklarıyla ilgili sorular sor
		7. Gönüllü taahhütlerde bulunmak ve insan haklarını iletirmek için özel tavsiyeleri kabul etmek için incelenen ülke için lobi yapın 8. Bazı ülkeler cinsel yönelim hakkı gibi insan haklarına veya kürtaja karşı tavsiyelerde bulunabilir, bu nedenle STK'lar incelenen ülkenin bu tavsiyeleri kabul etmemesini sağlamalıdır.

3.2. İnceleme Sırasında:

3.2.1. EPİ Çalışma Grubu Oturumuna Katılım - Etkileşimli Diyalog

İnceleme sırasında STK seslerinin duyulmasını sağlamanın bir yolu, incelenen ülkeyi ilgilendiren insan hakları konularının vurgulandığı bir yan etkinlik düzenlemektir. Yan etkinlik, insan haklarına sempati duyan ülkeler için bilgilendirici bir oturum işlevi görmelidir. Yan etkinliğin incelemeden bir gün önce yapılması tavsiye edilmektedir.

ECOSOC statüsüne sahip ve akredite edilmiş STK'lar EPİ Çalışma Grubu oturumlarına katılabilir, ancak oturum toplantılarında sözlü beyanda bulunamazlar.

STK'lar hem etkileşimli diyalog oturumundan önce hem de sonraki 48 saat içinde, hükümetin kilit tavsiyeleri kabul etme veya reddetme konusundaki kararını etkilemek için, incelenen ülkenin delegeleriyle bir toplantı yapmak için çaba sarf edebilirler.

3.2.2. İnsan Hakları Konseyi Genel Oturumuna Katılım

İncelemeden üç ila dört ay sonra gerçekleşen İnsan Hakları Konseyi'nin genel oturumu, STK'ların söz konusu ülkeye sözlü veya yazılı açıklamalar yapmalarına ve yorum yapmalarına veya soru sormalarına olanak tanır.

Oturuma yalnızca ECOSOC ile danışma statüsündeki akredite kuruluşlar katılabilir. Bu statüye sahip olmayan STK'ların ECOSOC statüsüne sahip olan kuruluşlarla işbirliği yapma olanaklarını değerlendirebilirler.

Oturumun yirmi dakikası STK'ların sözlü açıklamalarına ayrılmıştır. Her konuşmacının yorum yapmak için 2 dakikası vardır. Koalisyon açıklamalarına öncelik verileceğinden, kuruluşların oturum sırasında ortak açıklama hazırlamaları önemlidir. STK'lar, konuşmacı listesinde ilk isimlerden biri olabilmek için oturuma erken katılmaya hazırlanmalıdır. STK'lar ayrıca yazılı beyanda bulunabilirler; ancak, sözlü olanlardan daha az etkiye sahip olacaklardır. STK'lar, oturumun ilk bölümünde incelenen ülke tarafından yapılan sözlü açıklamalardaki bilgi boşluklarının farkında olmalı ve göz ardı edilen önerileri gündeme getirmeye hazır olmalıdır.

3.3. İnceleme Sonrasında

EPİ, Devletler için her dört yılda bir gerçekleşen yalnızca üç buçuk saatlik bir diyalog değildir. Her döngü sonuncusu üzerine inşa edilir. Orta vadeli raporlar ve diğer güncellemeler, bir sonraki döngüden önce devam eden bağlılığı göstermenin önemli bir yoludur.

Bir gözden geçirmeden diğerine beş yıllık EPİ döngüsü, insan hakları değişikliğinin sahada meydana gelebileceği önemli bir süredir. Ancak, inceleme aşamasında ve hemen sonrasında mevcut olan enerji ve coşku yıllar geçtikçe azalmaya başlayabilir ve potansiyel olarak ilerlemede durgunluğa yol açabilir. Bu nedenle, hesap verebilir, ilgili ve etkili bir süreç sağlamak için paydaşların EPİ takibine ilişkin döngüler arasında bilgi sağlaması çok önemlidir.

Sağlam bir ara dönem raporu sunmak, EPİ tavsiyelerinin uygulanma düzeyi hakkında bilgi sunmanın en kapsamlı yoludur.

Ara dönem raporuna ek olarak, EPİ takibine uluslararası ışık tutmanın başka yolları da vardır.

İnsan Hakları Konseyi'nin yılda üç kez düzenlediği ve Mart, Haziran ve Eylül aylarında gerçekleştirilen Düzenli Toplantılarının 6. Gündem Maddesi Evrensel Periyodik İnceleme ile ilgili görüşme-

lere ayrılmıştır. Bu görüşmelerde, devletler, ayrıca akredite uluslararası ve bölgesel ajanslar, A statüsündeki Ulusal İnsan Hakları Kurumları ve akredite edilmiş sivil toplum örgütleri herhangi bir ülkedeki EPI uygulaması hakkında kısa güncellemeler sağlamak için söz alabilirler.

İnsan Hakları Konseyinin diğer gündem maddelerinde olduğu gibi, akredite paydaşlar ve A statüsündeki Ulusal İnsan Hakları Kurumları, EPI takibine ilişkin bilgileri vurgulamak için Madde 6 kapsamında yazılı beyanlarda bulunabilirler.

Ancak buradaki sıkıntı, katılım gösterme isteğinde bulunan sivil toplum kuruluşlarının akrediteasyona sahip olup olmadıklarıyla ilgilidir. Dolayısıyla, akredite kuruluşlarla işbirliği stratejik bir hedef olarak sivil toplum kuruluşlarının önünde durmaktadır.

Birleşmiş Milletler düzeyinde EPI için temel bağlantı adresi

OHCHR Human Rights Council Branch

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights Palais des Nations

8-14, avenue de la Paix

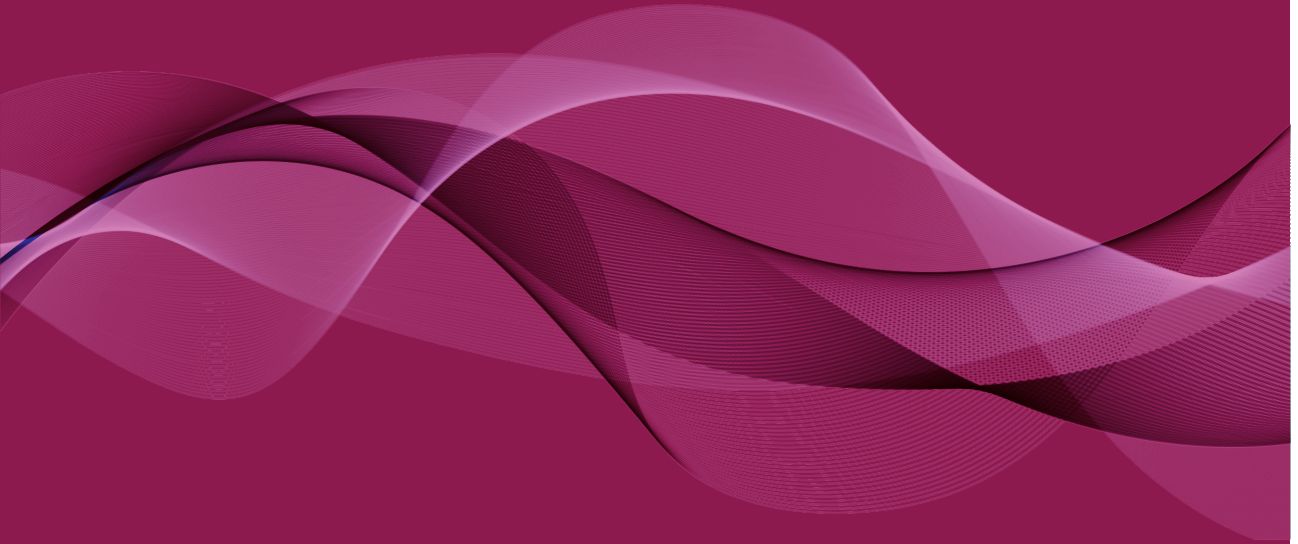
CH-1211 Geneva 10 – Switzerland Phone: 011 41 (0)22 917 92 69

Fax: 011 41 (0)22 917 90 11

OHCHR Civil Society Unite

BÖLÜM 4

EVRENSEL PERİYODİK İNCELEME:
TAVSİYELERİN UYGULANMASINI İZLEME

4. EVRENSEL PERİYODİK İNCELEME: TAVSİYELERİN UYGULANMASINI İZLEME

Ülkeler, sonuç belgelerinin parçası olan sonuçların, tavsiyelerin, gönüllü söz ve taahhütlerin uygulanmasından sorumludur. Ancak, sonuç belgesinde yer alan tavsiyelerin uygulanması sırasında sivil toplum örgütleri kilit bir rol oynamaktadır. Bu rolü en etkin bir biçimde uygulamak için ise net bir savunuculuk planına sahip olmalıdır.

Devletler bir tavsiyeyi kabul etmeye zorlanmazlar. Ancak, başta sivil toplum örgütleri olmak diğer paydaşlar, Devletin kabul etmediği tavsiyeler hakkında kamuoyu önünde konuşabilirler. EPİ oturumları kaydedilip yayınlandığından ve hem devlet hem de sivil toplum raporları ve tavsiyeleri dâhil olmak üzere tüm belgeler kamuya açık olduğundan, EPİ sürecini ve hükümetin yanıtlarını vatandaşın dikkatine sunmak kolaydır. Sivil toplum, web yayınına ülkelerinde yayabilir, diğer STK'ları, basını, muhalefeti davet edebilir ve kamusal tartışmalar düzenleyebilir.

Sivil toplum, örneğin, uygun şekilde ele alınmadığını düşündükleri konuları vurgulayarak veya İncelenen Devlet tarafından verilen yanıtların tatmin edici olup olmadığını not ederek, incelemeye ilişkin değerlendirmesini bir basın açıklaması yoluyla da paylaşabilir. Önerilerin ve taahhütlerin daha erişilebilir hale getirilmesi de önemlidir. Bunun için yerel dillere çevrilmesi ve radyo ya da basın yoluyla yaygınlaştırılması, daha geniş kitlelere ulaşmanın çok basit ama etkili yollarıdır.

Son olarak, sivil toplum, Hükümetin farklı kanallardan baskı altında tutulmasını sağlamak için bu tavsiyeleri diğer insan hakları mekanizmalarında yaymaya çalışmalıdır. EPİ'de yapılan tavsiyeleri, sözleşme organlarına, bölgesel insan hakları mekanizmalarına vb. gönderilen raporlara dâhil etmek faydalı olabilir.

Ayrıca uluslararası savunuculuk için yurtiçinde veya yurtdışında kullanılmak üzere raporlar yayınlatabilirler. Başka bir deyişle, EPİ, STK'lar için bir fırsat penceresi açarak onlara daha fazla meşruiyet ve görünürlük sağlar. Avantajlar, özellikle bu artan meşruiyet, kapsamlı saha bilgisi ve geniş bir uluslararası ağ ile birleştiğinde çok önemlidir. Bu avantajdan tam olarak yararlanmak için, STK'lar Devletlerin taahhütlerini (hem tavsiyeler hem de gönüllü taahhütler) kamuoyuna açıklamalı ve bunları hükümetle işbirliği içinde tartışmalı ve izlemelidir.

Üçüncü döngüde gözden geçirmeler arasındaki beş yıllık süre ile ve kurumsallaştırılmış bir takip mekanizmasının yokluğunda, EPİ uygulamasını ulusal düzeyde ortak bir öncelik olarak sürdürmek için orta vadeli raporlama kritik öneme sahiptir. Ara dönem raporlamanın ek bir faydası, ulusal raporun hazırlanmasını kolaylaştırmasıdır.

Tavsiyelerin Uygulanmasının İzlenmesi

Devletin tavsiyeleri uygulamasının izlenmesi, hükümetin hesap verebilirliğini sağlamak için sivil toplum için önemli bir faaliyettir. Basit veya karmaşık, ne tür bir izleme yapılırsa yapılsın, bulguların doğru ve güvenilir olması çok önemlidir. Bulgular, ulusal Hükümet nezdinde savunuculuk yapmak için temel oluşturabilir ve insan hakları mekanizmalarına, örn. EPİ'nin ikinci veya üçüncü döngülerinde, sözleşme organlarının aşağıdaki gözden geçirilmesi için, İnsan Hakları Konseyi'ne sözlü bir güncelleme olarak. OHCHR'nin insan hakları izleme el kitabı⁵, insan hakları endişelerini değerlendirmek ve ele almak için bilgilerin aktif olarak toplanması, doğrulanması, analizi ve kullanılması olarak izleme metodolojisi hakkında ayrıntılı rehberlik sağlar.

4.1. Uygulamayı izlemek için insan hakları göstergelerini kullanmak

Sağlam ve şeffaf yöntemlere dayalı nicel ve nitel göstergeler, tavsiyelerin uygulanmasını izlemek için kullanılabilir.

Örneğin, cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile ilgili bir kanunun kabul edilmesine yönelik bir tavsiyenin uygulanmasını doğrulayacak göstergeler, yürürlüğe giriş tarihi ve kanunun kapsama alanı olabilir.

Göstergeler için veri toplarken, bir durumun ayrımcı yönlerini yakalamak için ayrıştırılmış verilere sahip olmak önemlidir. Kapsamlı olmayan bir listede ve her bağlamda neyin ilgili ve uygulanabilir olduğuna bağlı olarak, göstergeler ırk, renk, cinsiyet, yaş, dil, din, siyasi veya diğer görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum, fiziksel veya zihinsel engellilik, sağlık durumu (HIV / AIDS dahil), cinsel yönelim ve medeni, politik veya diğer durumlar. İlgili göstergeler belirlendikten sonra, Devletleri tavsiyeleri taahhüt etmeye ve yerine getirmeye zorlamak için kriterler belirlemek yararlıdır.

4.2. Takip faaliyetlerine cinsiyet perspektifini entegre etmek

Aşağıdaki sorular, öncelik sırasına koyarken cinsiyeti entegre etmeye yardımcı olabilir:

- Önceliklendirilmiş tavsiyeler ve ilgili takip faaliyetleri çoğunlukla kadınları ve / veya erkekleri etkiliyor mu?
- Cinsiyet perspektifi öncelikli müdahaleye nasıl dahil edilir? Cinsiyete özgü faaliyetler ve / veya toplumsal cinsiyet eşitliği yoluyla mı?
- Bazı hak sahipleri çoklu ayrımcılığa mı maruz kalıyor? Takip faaliyetleri durumlarını ele alır mı?
- Hak sahiplerini güçlendirmeyi ve cinsiyet ayrımcılığı ve eşitsizlikleriyle mücadeleyi amaçlayan planlanan faaliyetler mi?
- Müdahalelere öncelik vermek için farklı hak sahiplerine danışıldı mı? Takip faaliyetlerini uygularken:
- Cinsiyete ve yaş, etnik köken, engellilik, sosyo-ekonomik durum vb. Gibi diğer çeşitlilik unsurlarına göre ayrıştırılmış verileri toplayın ve raporlayın;
- Cinsiyete özgü bilgiler mevcut olmadığında, raporlamadaki boşluğu açıkça kabul edin;
- Etkinlikler, eğitim ve kapasite geliştirme faaliyetleri düzenlerken: katılımı ve eğitimlerde veya kaynak kişilerde cinsiyet dengesini sağlayın, cinsiyete duyarlı bir ortam (mekan, zaman çerçevesi), cinsiyete duyarlı içerik ve yöntemler;
- Sistemik cinsiyet analizi yapın;
- Cinsiyete duyarlı ortaklarla çalışın;
- Savunuculuk ve farkındalık artırma faaliyetlerinde: cinsiyet eşitliği ile ilgili mesajlar ekleyin ve cinsiyete duyarlı dil ve görseller kullanın.

4.3. Kapsayıcılık, çeşitlilik ve erişilebilirlik

Takip eylemlerini planlarken ve uygularken:

- Çeşitli paydaşları dâhil ederek kapsayıcı olun;
- Bakış açılarının çeşitliliğinin duyulmasını ve takip faaliyetlerine yansıtılmasını sağlayın;

- Azınlıklar ve engelliler de dâhil olmak üzere farklı grupların katılımı için erişilebilirliği değerlendirin ve belgeleri ve kaynakları engelliler için erişilebilir hale getirmek için adımlar atın

4.4. İnsan hakları tavsiyeleri ve bulgularının haritalanması

Hem tematik hem de ülke bazlı insan hakları mekanizmalarının tavsiye ve bulguları çoktur. Bunların tematik veya coğrafi ilgi alanlarına göre derlenmesi ve kümelenmesi, takip için bütünsel bir yaklaşım için yararlı bir hazırlık olabilir. Haritalama önerileri ve bulguları şunları yapabilir:

- Tavsiyelere erişimi kolaylaştırın;
- Farkındalığın artmasına yardımcı olun ve tavsiyelerin yayılmasına yardımcı olun;
- Mevcut tavsiyelere kapsamlı bir genel bakış oluşturmaya yardımcı olun ve böylece takip için bütünsel bir strateji için bir temel sağlayın;
- Uygulama ve takipte önceliklendirmeyi kolaylaştırın;
- İzleme planı geliştirmek için temel alın.

4.5. Önceliklendirme ve planlama

Sivil toplum örgütleri bazı tavsiyeleri kendi çalışma alanları ile diğerlerinden daha alakalı bulabilir. Bazıları tematik veya coğrafi öncelikleriyle ilgilenirken diğerleri ilgilenmeyebilir. Benzer şekilde, bazılarının takibi kolay olabilirken, diğerleri mevcut olmayan kaynakları talep edebilir. Bazı tavsiyeler sivil toplum tarafından bir insan hakları mekanizmasıyla gerçekleştirilen hazırlık çalışmalarının sonucu olabilir. Bu tavsiyelerin takibinin önceliklendirilmesi ve sivil toplum örgütlerinin stratejileri ve çalışma planlarına entegre edilmesi daha olasıdır.

Sivil toplum örgütlerinin hangi tavsiyeleri öncelikle ele alacakları konusunda farklı kriterler uygulayabilir. Tavsiyelere öncelik vermek için farklı kriterler kullanabilir. Bu kriterlere verilebilecek bazı örnekler aşağıdakileri içerebilir.

- ✓ Sivil toplum örgütlerinin kendi tavsiyelerini güçlendiren bir insan hakları mekanizması veya organı tarafından ifade edilen tavsiyeler;
- ✓ Sivil toplum örgütlerinin hedefleri ve takibi gerçekçi bir şekilde çalışma planlarına entegre edilebilen faaliyetleriyle uyumlu tavsiyeler;
- ✓ İnsan hakları hukukunun yorumlanmasında ve uygulanmasında yeni bir ilerlemeye işaret eden tavsiye ve bulgular
- ✓ Uygulanması bir dizi faktör tarafından tercih edilebilecek tavsiyeler (örneğin, uygulama için Devlet tarafından önceliklendirilmiş; uluslararası topluluğun baskısı ve / veya yardımı; kaynakların mevcudiyeti)
- ✓ Sivil toplumun, koalisyonlar halinde başkalarıyla birlikte çalışarak takip edebileceği öneriler;
- ✓ Uygulanması sivil toplum örgütleri tarafından ölçülebilen tavsiyeler;
- ✓ Özellikle sivil topluma yönelik tavsiyeler (örneğin, insan hakları savunucularının durumuyla ilgili olarak savunucuların topluluğuna hitap eden Özel Raportörün tavsiyeleri)

Savunuculuk Planı (Model)

İncelemeden önceki 6-12 ay	Hükümetinizi kendi raporunu hazırlamadan önce danışma toplantıları düzenlemeye davet edin Hükümetin raporunu etkilemek için ulusal danışma süreçlerinde yer alın
İncelemeden önceki 4-6 ay	Bir savunuculuk belgesi hazırlayın Hangi devletlere yönelik savunuculuk yapacağınızı belirleyin
İncelemeden önceki 3-4 ay	Elçiliklerle Bağlantı Kurun
İncelemeden önceki 2-3 ay	BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliğinin paydaş özetini gözden geçirin
İncelemeden önceki 1-2 ay	Devletinizin Ulusal raporunu gözden geçirin Cenevre'deki diplomatik misyonlarla bağlantı kurun UPR-Info tarafından düzenlenen EPI ön oturumuna katılın
İNCELEME	Devletinizin Etkileşimli Diyalog Oturumuna katılın ya da webcast yoluyla çevrim-içi izleyin
İncelemeden 2 gün sonra	İnsan hakları Yüksek Komiserliği tarafından hazırlanan Sonuç Raporunu Okuyun Sizin tavsiyelerinizi paylaşan Devletlerle bağlantı kurun
İncelemeden sonraki 0-3 ay	Kayıt altına alınmış tavsiyelerle ilgili olarak Devletinizin desteklemesi için lobi yapın
İncelemeden sonraki 3-12 ay	Desteklenen Tavsiyeleri Takip edin Kayıt altına alınmış tavsiyelerle ilgili olarak diyaloga devam edin
İncelemeden sonraki 2 ya da 2,5 yıl	Bir ara rapor hazırlayın
İncelemeden sonraki 3,5-4 yıl	Yeni EPI döngüsü için diyalog başlatın Tavsiyelerinizi kullanmış olan elçilikler ve diplomatik misyonları takip edin

4.6. Tavsiye Oluşturma

Tavsiyeler, Cenevre'deki gözden geçirme sürecinin en önemli çıktısıdır. EPI mekanizmasının başarılı olması için inceleme sonucunda ortaya çıkan tavsiyelerin uygulanması gerekir. Böyle bir uygulama daha sonra değerlendirilmeli ve bir sonraki gözden geçirmede dikkatlice rapor edilmelidir.

Bu uygulamanın ve raporlamanın sağlanabilmesi için tavsiyelerin kesin ve eyleme yönelik olması gerekmektedir.

A. Tavsiyeler neden kesin ve eylem odaklı olmalıdır

Kesin ve eyleme yönelik tavsiyeler önemlidir çünkü:

Bunların uygulanması daha kolaydır: İncelenmekte olan bir Devlet, anlamadığı tavsiyeleri uygulayamaz. Kesin bir tavsiye, İncelenen Devletten hangi eylemin beklendiğini açıkça açıklayacaktır;

İzlemesi daha kolaydır: Uygulanıp uygulanmadığına dair evet veya hayır denilebilecek kesin bir tavsiye, değerlendirmeyi kolaylaştıracaktır.

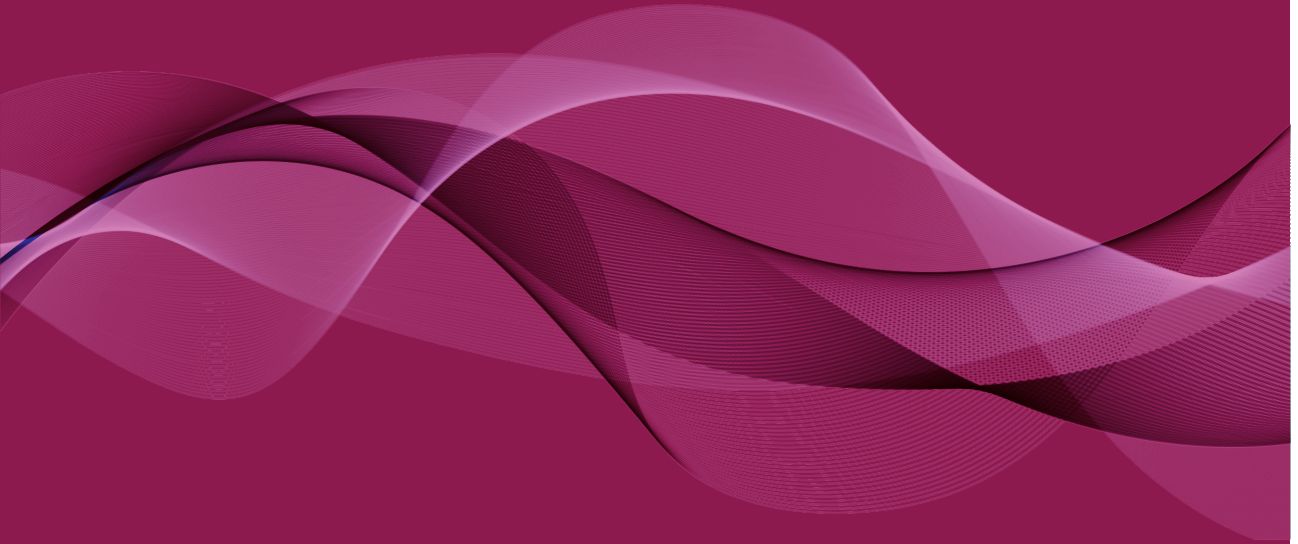
Bunu gerçekleştirebilmek için tavsiyelerin SMART olmasına dikkat etmek gerekir.

4.7. S.M.A.R.T Tavsiyeler

Kriter	Açıklama	Örnek Tavsiyeler
Spesifik (Konuya Özgü)	Tavsiyenin, belirli bir hak veya ihlalle ilgili olarak iyi tanımlanmış bir eyleme işaret etmesi gerekir.	<i>İstihdam ve kamu dairesine erişim gibi alanlarda göçmen sorunlarının durumunu içeren bir envanterinin alınmasına izin verecek bir veri toplama sistemi oluşturun.</i> <i>Kadına yönelik şiddeti yasaklamak için bilinçlendirme kampanyası yürütün</i>
Ölçülebilir	Ölçülebilir bir tavsiye, değerlendirilebilen bir tavsiyedir. Tavsiye uygulandı mı, uygulanmadı mı? Bu sonuca ulaşmak için belirli eylemlerden ziyade ulaşılabilecek sonuca bakan tavsiyeler çoğu zaman zayıf bir şekilde ölçülebilir. Örneğin "Protokolü imzalayıp onaylamayı" öneren bir öneriyi değerlendirmek, "protokolü onaylamak" ile aynı şey değildir; ilki, ikincisinden farklı olarak Devletin "protokolü" imzalaması durumunda kısmen uygulanmış olarak kabul edilebilir.	<i>ÇHS'nin genel yorumu doğrultusunda, çocuk suçluların cezai sorumluluk yaşını en az 12 yıla çıkarın</i>
Başarılabilir	Ulaşılabilir yön, bir devletin tavsiyeye uyma kapasitesi ile belirlenir. Böyle bir sınır, siyasi irade ile değil, yalnızca maddi araçlarla tanımlanmalıdır. Bu bakımdan, uzun vadede daha büyük bir hedefi hedeflerken, adım adım eylemleri içeren kesin önerilerde bulunmak uygun olur.	<i>Kaliteli sağlık hizmetinin yanı sıra tıbbi ve sağlık görevlileri için yeterli eğitim, öğretim ve ücret sağlamak üzere sağlık bölümü için yıllık bütçe tahsislerini artırmak</i>
İlgili	İlgi düzeyi, tavsiye ile ülkedeki durum arasındaki bağlantıyı ifade eder.	<i>Romanlara karşı her türlü ayrımcılığın ele alınması ve Roman yerleşimlerinin koşullarının iyileştirilmesi için Romanların Katılımı On Yılı 2005-2015 Programının tam olarak uygulanması</i> <i>Filipinler Senatosu tarafından Temmuz 2011'de onaylanan ve zorla kaybetmeleri tanımlayan ve cezalandıran 2817 sayılı yasa tasarısının yasalaşması</i>
Zamana bağlı	Zaman sınırı, tavsiyenin uygulanmasının beklendiği bir zaman çerçevesi ile ilgilidir.	Tüm tavsiyelerin bir sonraki incelemeye kadar uygulanması beklenir.

BÖLÜM 5

TÜRKİYE'NİN EPI MEKANİZMASINA KATILIMI

5. TÜRKİYE'NİN EPİ MEKANİZMASINA KATILIMI

5.1. Birinci Döngü: 2008-2010

Türkiye, Kurumsal Yapılanma Kuralları paragraf 15/a uyarınca hazırladığı Ulusal Raporu 22 Şubat 2010 tarihinde Konsey'e iletti.

Kurumsal Yapılanma Kuralları paragraf 15/b kapsamında Türkiye hakkında BM yapılarıncaya ortaya konmuş bilgilerin derlemesinden oluşan rapor ise İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından 19 Şubat 2010'da Konsey'e sunuldu.

Türkiye'nin EPİ değerlendirmesine esas teşkil eden son rapor ise, Kurumsal Yapılanma Kuralları paragraf 15/c kapsamında yine İnsan Hakları Yüksek Komiserliğince hazırlanmış 17 Şubat 2010 tarihli belgedir. Bu raporda sivil toplum kuruluşları ve insan hakları alanında çalışan örgütlerin de dâhil olduğu ilgililerin, Türkiye'deki bazı insan hakları uygulamaları ve sorun yaşanan meselelere ilişkin olarak ilettiği verilerin bir derlemesi yer almaktadır.

EPİ kapsamında Türkiye'nin ilk incelemesi; Küba, Suudi Arabistan ve Angola'dan oluşan Troyka'nın raportörlüğü ile 10 Mayıs 2010 tarihindeki Çalışma Grubu oturumunda gerçekleştirildi.

Bu toplantıda Türkiye'yi Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek başkanlığındaki üst düzey yetkililerden oluşan 23 kişilik bir heyet temsil etti.

Türk Hükümeti, Çalışma Grubu'ndaki karşılıklı diyalog süresince Devletler tarafından dile getirilen görüş ve önerilerin 87'sini kabul etmiştir.

Devletlerce ileri sürülen ve ana hatlarıyla ayrımcılık ve ifade özgürlüğüne ilişkin 8 öneri de genel olarak kabul görmüş ancak bu konuların zaten hayata geçirilmiş veya hayata geçirilmekte olduğu belirtilmiştir.

Türkiye tarafından kabul görmeyen görüş ve öneriler de Çalışma Grubu Raporu'nda yer almaktadır. Olumsuz tavır belirtilen 58 görüşün önemli bir kısmı, Kıbrıs sorununa ilişkin konulardadır. Bu kapsamda Türkiye, adadaki varlığının uluslararası antlaşmalardan kaynaklanan yükümlülüklerle dayandığı konusunda ki tezini ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimini, adanın tamamını temsil eden bir hükümet olarak tanımadığını yinelemiştir. Raporda ayrıca, Türkiye'nin olumlu veya olumsuz görüşünü Çalışma Grubu'nda belirtmediği 39 öneri bulunmaktadır.

Türk hükümeti, iç hukuktaki azınlık tanımının uluslararası hukuktaki tanıma uygun hale getirilmesi ve azınlık haklarına ilişkin çeşitli uluslararası sözleşmelere ileri sürmüştüğü çekincelerin geri alınması yönündeki görüşleri ise olumsuz karşılamıştır.

Çalışma Grubu Raporu, Türkiye'nin kendisine iletilen eleştiri ve tavsiyelere dair görüşleri, Devletlerin yorumlarına cevaben sunduğu beyanlar ve gönüllü taahhütlerinden oluşan Nihai Rapor; 22 Eylül 2010'da İnsan Hakları Konseyi'nin on beşinci oturumunda kabul edilmiştir.

Türkiye kabul ettiği tavsiyelerin yerine getirilmesi konusundaki çalışmalarına ilişkin bir ara rapor hazırlamamıştır.

5.2. İkinci Döngü: 2010-2015

Türkiye'nin ikinci döngüsü, 22 Eylül 2010 tarihinde inceleme sonuçlarının yer aldığı belgenin İnsan Hakları Konseyi toplantısında kabulü ile başladı.

Hükümet hazırladığı Ulusal Raporu 30 Ekim 2014 tarihinde Konsey'e iletti. Türkiye hakkında BM organları tarafından ortaya konmuş bilgilerin derlemesinden oluşan rapor ise İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından 12 Kasım 2014 tarihinde Konsey'e sunulmuştur.

Avrupa Konseyi de dahil olmak üzere sivil toplum kuruluşları ve insan hakları alanında çalışan örgütlerin de dâhil olduğu ilgililerin, Türkiye'deki bazı insan hakları uygulamaları ve sorun yaşanan meselelere ilişkin olarak ilettiği verilerin İnsan Hakları Yüksek Komiserliğince hazırlanmış derlemesi de 27 Ekim 2014 tarihinde Çalışma Grubuna iletildi.

EPİ kapsamında Türkiye'nin ikinci incelemesi; 13 Ocak 2015 tarihinde yapılan kura çekme yoluyla Küba, Suudi Arabistan ve Gabon'dan oluşan Troyka'nın raportörlüğü ile 27 Ocak 2015 tarihindeki EPİ Çalışma Grubu oturumunda gerçekleştirildi.

Bu toplantıda Türkiye'yi Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç başkanlığındaki üst düzey yetkililerden oluşan 24 kişilik bir heyet temsil etti.

Troyka, Belçika, Hollanda, ABD, Çekya, Almanya, Norveç, İspanya, İsveç, Birleşik Krallık ve Kuzey İrlanda, İsviçre ve Slovenya tarafından hazırlanan 58 yazılı soruyu oturum öncesi Türkiye'ye iletti.

27 Ocak 2015 tarihli oturumda Türkiye önden verilen sorular ile birlikte kendi Ulusal raporuna ilişkin görüşlerini sundu. Oturumun etkileşimli diyalog bölümünde 116 Delegasyon söz aldı ve tavsiyelerde bulundu.

Etkileşimli diyalog oturumunda Türkiye verilen tavsiyelerin 153'ünü desteklediğini, 46 tavsiyenin hâlihazırda uygulanmakta olduğunu, 52 Tavsiyeye ilişkin değerlendirmesini daha sonra vereceğini, 27 Tavsiyeyi ise desteklemediğini bildirdi.

29 Ocak 2015 tarihinde EPI Çalışma Grubu, Türkiye'nin raporunu kabul etti.

Türkiye, 10 Haziran 2015 tarihinde yazılı olarak 52 tavsiye konusundaki görüşlerini bildirdi.

29 Temmuz 2015 tarihinde ise İnsan Hakları Konseyi Genel Kurulunda Türkiye raporu kabul edildi.

5.3. Üçüncü Döngü: 2015-2020

29 Temmuz 2015 tarihinde İnsan Hakları Konseyi tarafından kabul edilen Sonuç Raporu ile başlayan üçüncü EPI döngüsü, 28 Ocak 2020 tarihindeki en son inceleme oturumuna kadar devam etti.

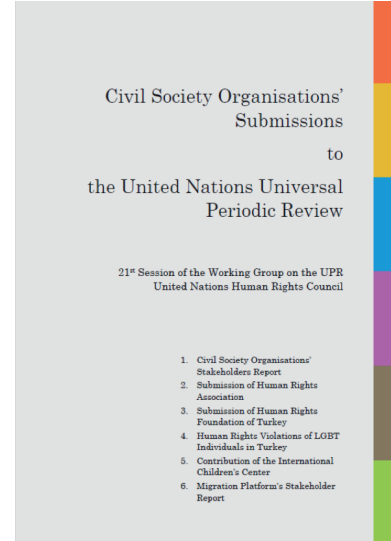
Sivil toplum kuruluşları paydaş raporlarını 18 Temmuz 2019 tarihinde, Hükümet ise 14 Ekim 2019 tarihinde BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliğine teslim ettiler. İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, kendi hazırladığı BM İnsan Hakları Organlarının bilgilerinden hazırladığı rapor da dâhil olmak üzere Ulusal Raporu ve Paydaş Raporunu 12 Kasım 2019 tarihinde yayınladı. Sivil Toplum kuruluşları Ulusal Raporu İnsan Hakları Yüksek Komiserliği yayınlayana kadar görmediler.

Türkiye, 2015-2020 uygulama döneminde bir ara rapor hazırlamadı.

İnceleme sürecini kolaylaştırmak üzere Bahreyn, Slovakya ve Somali delegelerinden oluşan TROYKA 14 Ocak 2020 tarihinde ilan edildi.

İnceleme Oturumu öncesinde 11 devlet (İsveç, Kanada, Portekiz, Belçika, Lihtenştayn, Birleşik Krallık, İsviçre, Slovenya, Almanya, ABD ve Ermenistan) toplam 54 soru yönelttiler.

28 Ocak 2020 tarihinde gerçekleşen etkileşimli diyalog toplantısında 124 devlet temsilcisi söz aldı. Bu toplantıda Türkiye'yi, Dışişleri Bakan yardımcısı Büyükelçi Faruk Kaymakçı başkanlığında üst düzey yetkililerinden oluşan 23 kişilik bir heyet temsil etti.

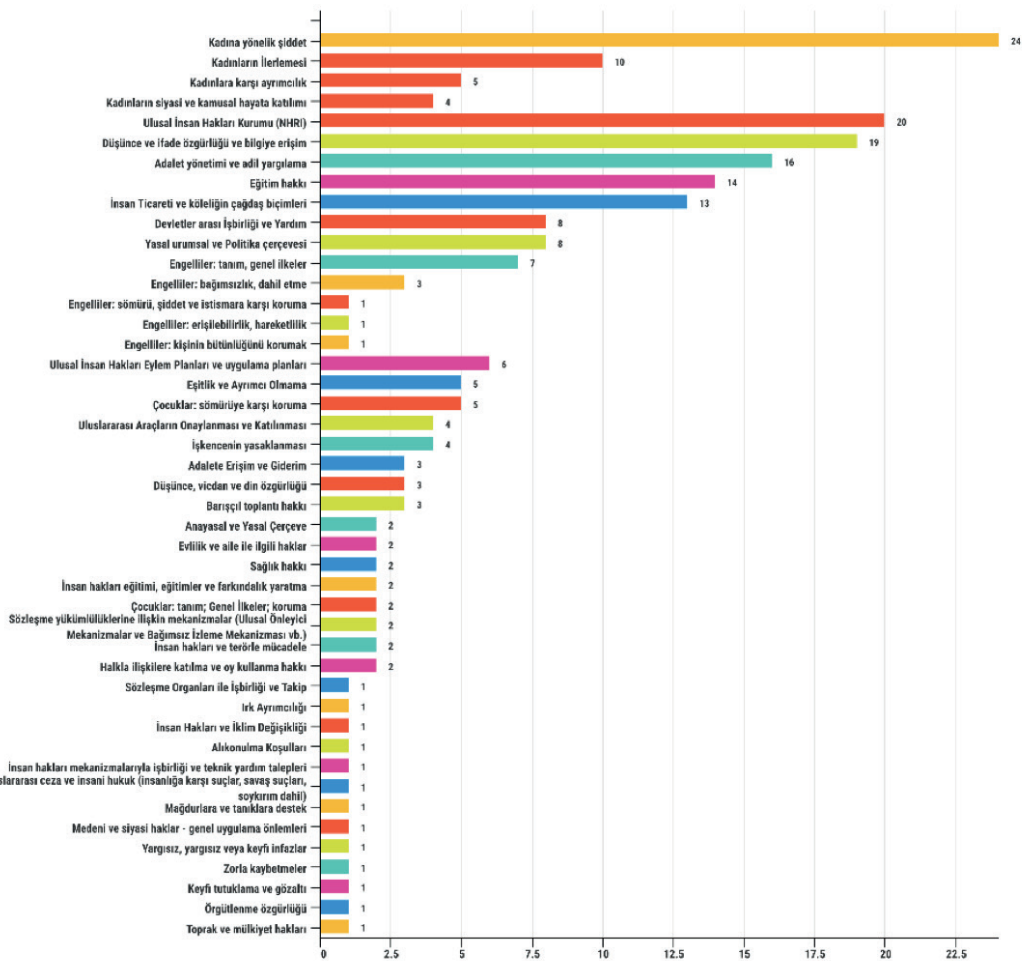

Türkiye'ye 321 Tavsiye verildi. Türkiye bu tavsiyelerin 19'unu reddettiğini 30 Ocak 2020 tarihli toplantıda belirtti. Türkiye'nin sonuçlara, tavsiyelere ve gönüllü taahhütlere ilişkin görüşleri ve yanıtları da 24 Mart 2020 tarihinde yayınlandı. Buna göre Türkiye 302 tavsiyenin 216'sını desteklediğini, 86 tavsiyeyi de not ettiğini belirtti. Türkiye Nihayet 9 Ekim 2020 tarihinde İnsan Hakları Konseyi Genel Kurulunda Türkiye Raporu kabul edildi.

Türkiye'nin 2025 yılı muhtemelen Ocak ayında gerçekleşecek yeni inceleme oturumuna kadar gerçekleştirmeyi taahhüt ettiği tavsiyelerin dağılımı aşağıdaki grafikten izlenebilir.

EPI 2020 Türkiye Tavsiyeleri (Desteklenen)

Kaynakça

Türkiye 3. EPI Döngüsü Belgeleri

Türkiye'nin Ulusal Raporu için:

BM İnsan Hakları Konseyi 16/21 Sayılı Kararı Eki'nin Beşinci Paragrafı Uyarınca Sunulan Ulusal Rapor-TÜRKİYE - 14 Ekim 2019 - Evrensel Periyodik İzleme (epi-turkiye.net)

İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından BM insan hakları mekanizmalarının bilgilerinden hazırlanan derleme:

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İNSAN HAKLARI YÜKSEK KOMSERLİĞİ RAPORU -2019 - Evrensel Periyodik İzleme (epi-turkiye.net)

İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından STK raporlarından hazırlanan özet için:

PAYDAŞ RAPORU - 2019 - Evrensel Periyodik İzleme (epi-turkiye.net)

KAPASİTE GELİŞTİRME DERNEĞİ

Tunus Caddesi 87/8 **Kavaklıdere/ANKARA**

Telefon/Faks: +90 (312) 468 84 60

E-posta: kaged@kaged.org.tr

Web: www.kaged.org.tr